

TI ŠTUDÁCI
na tom nejsou
NEJLIP...

Petr Přihoda

ZA KAMEROU
s kolářkem

Rozhovor
s ředitelem Telepace
P. Leošem Ryškov

MEDŽUGORJE
- pochybnosti
církvě

BISKUP
bez
MITRY

Kritika knihy rozhovoru
s Janem Konzalem

1

PERSPEKTIVY

PŘÍLOHA KATOLICKÉHO TÝDENÍKU

LEDEN 1999

Karl Rahner, významný katolický teolog 20. století, tvrdí, že křesťan budoucnosti bude především mystik, anebo nebude vůbec. Je to tvrzení odvážné, ale zároveň podnětné, neboť až provokativně nastoluje otázku po místě mystiky v křesťanské zbožnosti. Pokušíme se tedy seřadit některé mystické durability a ptáme se, zda nám pomohou v kritickém přehodnocení typu tradiční zbožnosti.

Cílem křesťanské mystiky je jednota s Bohem. Mystik se ptá především po Bohu: jak dosáhnout jednoty s Nejvyšším. Tato touha vyrůstá z hlubin lidské duše, která prožívá tu vzdálenost od Boha, svého prazákladu, často velmi bolestně.

Tato jednota je prvořadým a ničím nenahraditelným cílem. Proto je třeba se připravit k běhu na dlouhou vzdálenost, cestou se nezařizovat, ani na dílčí etapových cílech či na místech úspěšně vybojovaných zápasů. Platí zde heslo dál a dál, nespát, ani nedřímát, dokud jsme nedosáhli vytyčeného cíle. Tato přísná bohosťednost umožňuje i usnadňuje rozhovor s judaismem a islámem.

Člověk, který je zasažen „šípem božské lásky“, sice onemocní a churaví, ale ví, že ho může uzdravit jen blízkost božského lékaře. Boží blízkost nám v této fázi dějiny spásy prostředkuje Ježíš Kristus. On je Prostředník mezi Bohem a člověkem, mezi Bohem a jeho lidem i světem. On je dvěma, jímž lze projít na cestu do ztraceného ráje. Pouze mystika soustřeďující se na tohoto Mesiáše má právo nazývat se křesťanskou a má legitimní místo v církvi. Je ovšem třeba dbát, abychom osobu Ježíše Krista neupřednostňovali natolik, že by nám zakrývala Otce. Uvědomíme-li si toto nebezpečí, tím více oceníme jeho nenahraditelnou prostřednickou funkci, která je nejen symbolem nového věku lidstva, ale i jejím reálným dějinným obsahem. Toto soustředění na jedinečnou prostřednickou funkci Ježíšovu usnadňuje mezidenominální rozhovor a vede k snazšímu sblížení křesťanů mezi sebou.

Tvrzení, že Ježíš Kristus je jediný prostředník mezi Bohem a lidmi, nepotřebuje další zdůvodnění, ale je třeba dodat, že mystická tradice podtrhuje, že jde o poznání osobní, intimní, vztahové a zkušenostní. Tato blízkost umožňuje vzájemně se ovlivňovat a „obdarovávat“. Zmíním jen to nejdůležitější: Ježíš Kristus přejímá náš hřích a smrtelnost a my – jaký paradox – jeho svatost a věčnost (nevinost a plnost života). Z toho plyne, že blízkost Ježíšova, jeho přebývání v nás, proměňuje nás hodnotový systém, stanoví nové priority a chrání nás, abychom nezůstali či neskončili jen v neosobní pouti Boha či síly, nebo u blíž nedefinovaného vyššího mravního řádu (principu). Vyhnout se tomuto pokušení, ale i nebezpečí, že se soustředíme jen na některý aspekt Kristova díla a života, znamená, že budeme pečlivě dbát zásady, že nevynocujeme při svých meditacích žádné ze základních témat, jež nám pomáhají poznat jeho osobu, myšlení, postoje a základní směr jeho spasitelného úsilí.

Pokusme se seřadit hlavní durability Kristova poselství:

1. Slovo, které bylo na počátku u Boha (J 1,1).
2. Slovo, skrze něž povstalo vše (J 1,2-3; Ko 1,16).
3. Slovo se stává tělem a přebývá mezi námi a nese jméno Ježíš (J 1,14).
4. Ježíš hlásá zvěst o příchodu království, odpouští hříchy a uzdravuje nemocné (Mk 1,14; 2,1-14).
5. Nedbá na hrozby a úklady a zůstává věrný svému poslání až po smrt na kříži (F 2,5-11).
6. Otec ho vyvádí z hrobu a Zmrtvýchvstálý se zjevuje svým věrným (1 K 15,20; J 20,19-26).

7. Vstupuje na nebesa a posílá slíbeného Duchu svatého o letnicích (Sk 1,9; 2,1-4).
8. Přejímá vládu na nebi i na zemi a uvádí ve známost poselství o království Božím (Mt 28,18).
9. Druhý příchod ve slávě a poslední soud (Mt 25,31-46).
10. Abdikace Ježíše Krista a vrácení mesiášského mandátu do rukou Otce a Bůh bude všechno ve všech (1 K 15,28).

Meditaci přistupujeme k jednotlivým biblickým tématům. Přemýšlíme o nich, rozjímáme a otevíráme se jim, až nám vyjdou svá tajemství, a my pochopíme, uchopíme a vstřebáme jejich obsah. Tím jsme připraveni pro další aspekty bohatství Kristova díla. Sníme tak pokračovat dál a dál, kráčet od jednoho tajemství k druhému, vstupovat do rozjímavé řady setkávání s živým Pánem v nejrůznějších aspektech jeho povahy, pohnutek, slov i činů.

Budme o něco konkrétnější: poselství o Slovu, kterým Bůh stvořil celý vesmír, se nás bytostně týká nejen proto, že odhaluje původ našeho života, ale obsahuje i překvapivé poznání, že si nás Hospodin před stvořením světa vyvolil, abychom měli podíl na jeho díle (Ef 1, 3-4). Tehdy i tam, kdy vše začalo, je třeba hledat nejen zdůvodnění naší existence, ale i její skrytý smysl.

To se má pak dle Ježíšova vzoru zcela osobitým způsobem projevit i ztělesnit v našem životě. Trpící a ukřižovaný Pán nás ujišťuje, že již nestojí nic v cestě k Bohu, že je za naše hříchy zapláceno a že nyní smíme vnést do světa poselství pokoje a smíření, i když nebudeme v církvích i ve světě vždy plně akceptováni. Obřížte či protivenství s tím spojené smíme nést ochotně i trpělivě po vzoru našeho Pána. Ten nás zároveň učí, že utrpení, jež vyrůstá z jiných kořenů, není beze smyslu, ale je čistým plamenem, který v nás spaluje mnohé, co brání v cestě vpřed.

Tak bychom mohli pokračovat. Vzkříšený Pán nás osvobozuje od strachu z nepřátel i smrti. Duch svatý nám dává sílu nepolevovat v úsilí nést evangelium všem národům. Meditace textu posledních dnů i slavného návratu Kristova na tuto zem uvádí naši mysl do bolesti posledních dnů, do velkého dramatu Posledního soudu i všeobjímající milosti Boží. Vede nás konečně tam, kde Ježíš Kristus své dílo ukončí, svůj mesiášský mandát Bohu vrátí a Bůh bude všechno ve všech. Dá nám jistě sílu, abychom v turbulentních posledních časech nebyli obstáti, ale střízlivě a bděle hleděli vstříc časům ještě těžším, po nichž teprve přijde Pán.

Tyto pravdy neleží na stole, ani je není možno lehce získat: teoreticky snad ano, ale není v lidské moci, aby nás uchopily a proměnily, neboť člověk, jak křesťanská mystika dobře ví, zůstává natrvalo tím, kdo je Bohem obdarován, a to znovu a znovu, a to jediné, co může aktivně dělat, je Boha očekávat. Teprve až on fukne své slovo a přikročí k činu, se děje něco podstatného – a může se díť i s námi. Bůh je sverchovaný a nikdo ho nemá v moci ani ve své moci domínovat, že je nám vždy k dispozici, kdykoli se nám zachce. Není divu, že toto očekávání je provázeno ztišením a mlčením. Máme-li zaslechnout hlas Boží, musíme mlčet a toto mlčení má dle Jana od Kříže specifický charakter. Smysly, ale i rozum, vůle, představivost a paměť se „ukládají ke spánku“ a duše soustředěně očekává Hospodina s bází, aby nezmeškala jeho příchod, až půjde kolem.

V tušení, že svatý Bůh je blízko, prožívá člověk něco podobného jako Mojžíš před hoficím keřem či apoštol Petr při záračném rybolovu. Je naplněn bází, ale i vědomím naprosté neohodnosti a bezmocnosti. Toto poznání může člověka demobilizovat, ale i probudit v něm nové síly. Čekání na Hospodina nemusí mít vždy charakter „vznešeného mlčení“, může být i velmi bolestné.

Člověk zasažený „šípem božské lásky“ touží po Boží blízkosti do té míry, že si už živí bez spojení s Bohem nedovede představit. Tyto chvíle, mystikům dobře známé, signalizují neuhasitelnou duchovní žízeň, mohou však být i stavem velké netrpělivosti, která může vyústit v krok falešným směrem. Je to nebezpečné místo v duchovní krajině, kdy horlivci začínají slyšet všelijaké hlasy, mají vidění, nebo se po nich pachtí, a kdy se náboženská představivost dostává mimo biblickou kontrolu. Tyto i jiné úkazy nemusí být vždy od zlého, ale jen těžko lze rozeznat, přicházejí-li od Boha, či ne. Odvážejí-li od prosté víry v Krista a od služby bližním, je třeba se od těchto „mimořádných“ úkazů distancovat. Mystikové mají velkou zkušenost s náboženskou přebujelostí, kde pro samé „náboženství“ už není vidět Krista v centru všeho dění. To je velké pokušení nejen tradičních etablovaných církví, ale i tzv. elitních společenství i mnoha sekt a vši té esoteriky, která číhá na okrajích střízlivé biblické zkušenosti.

Tato náboženská kořatost ukájí odvěkou touhu nahlédnout do zakázané rájské zahrady, za hranice smrti, za rámec toho, co nám Bůh zjevil, abychom došli spásy. Mystika Jana od Kříže nás varuje, abychom se zde nezastavovali, protože bychom v těchto nepřehledných náboženských houštích mohli natrvalo zabloudit. Je třeba jít dál, vzdávat se stále více vduchelných prvků náboženství či získat alespoň partičný odstup, abychom nepropadli omylu, že jsme už došli a dosáhli, deho je třeba, a tak se vlastně zastavili, a tím vytvořili předpoklady pro náboženské rutiněství.

Na cestě k Bohu se někdy dostáváme i do situace, kdy nás z oblasti náboženství i víry už skoro nic neoslovuje. Liturgie, teologie, skutky, víze biblické i nebiblické, připomínání činů mučedníků, světců, reformátorů, nic z toho nám neposkytuje útěchu či inspiraci, ani slova či skutky blízkých. Je to chvíle duchovní vyprahlosti a nesnesitelné žízně po Bohu. Bůh neodpovídá, mlčí, je vzdálen. – Bůh je přítomen, ale i skryt v Ježíši Kristu, někdy v jeho jednotlivém slově, ve svátosti, v aktu víry, v činu lásky, jindy v bližním, i v tom, kdo upadl mezi lotry, ale někdy není k nalezení ani tam. Zůstává jen žízeň a hlad po Bohu, někdy jen ta žízeň. Jan od Kříže říká, že když je temnota nejvyšší a noc nejtemnější, je jediným světlem právě ta žízeň po Bohu. Doplní bych: Bůh se obléká do šatu temnoty a noci, abychom konečně pochopili, že ani tělesné oči a uši, ani rozum nemohou Boha vnímat, ani chápat, neboť Bůh bydlí ve světle nepřístupném. – Tento stav prožívali mnozí před námi. U Jeremiáše (Jr 23, 23-24) čteme slovo Nejvyššího:

Jsem Bůh, jenom když jsem blízko? je výrok Hospodinu; jsem-li daleko, Bůh už nejsem? Muže se někdo skryt ve skrýších a já ho neuvidím? je výrok Hospodinu. Nenaplní snad nebe i zemi? je výrok Hospodinu.

Hospodin zde kárá naši malověrnost a otvírá nám oči, abychom viděli, co obvyklejšíma očima vidět nelze, totiž že Bůh naplňuje nebe i zemi, a i když je daleko, je velmi blízko. Zda to cítíme a prožíváme, není tak důležité, o ten prožitek ochuzení nebudeme.

Zde začíná nová kapitola duchovní cesty, osvícení: vidět duchovním zrakem tento svět, člověka i přírodu ve světle Hospodinově, který naplňuje nebe i zemi. Jsme svědky toho, jak nestvorené Světlo proniká vším, a my jsme zváni, abychom Boha hledali ve všech lidech, ve všech tvorech, v celém stvoření.

Alfred Kocáb
Autor je duchovním Církvě českobratrské evangelické; v časech předstávaných byl významným představitelem křesťanského disentu.

KŘESŤAN A SVĚT MILÁN, TAIZÉ a jak dál?

Hlavní město Lombardie přivítalo na přelomu roku na sto tisíc mladých k 21. pokračování Pouti důvěry na zemi, jak nazval silvestrovské setkání převor komunity v Taizé bratr Roger. Pravidelné pokračování těchto akcí přímo vyzývá k malé rekapitulaci a k úvaze o budoucnosti masových setkání mladých.

Na rok 2000 se chystá přímo gigantické setkání mládeže v Římě s papežem – už tradiční Světový den mládeže. Letní světová setkávání s papežem tvoří jakýsi světový pandan k Rogerovým evropským poutím. Připravil podobný podnik představuje množství přípravy: jednolivé farnosti v daném městě jsou osloveny téměř rok předem, zajišťuje se ubytování převážně v rodinách (hromadné noclehy v tělocvičnách nebo učebnách se totiž z mnoha důvodů neosvědčily), ve velkoměstech se musí najít místo, které by relativně pohodlně pojmul většinu

účastníků (velkostany se také neosvědčily a zimní setkávání se už asi pět let konají v hálkách výstavišť). Je třeba zkoordinovat městskou dopravu, připravit místní obyvatelstvo na „invazi“ mladých křesťanů, zajistit hygienické a stravovací podmínky tak, aby to zkrátka všichni „přežili“ a přitom si odnesli ještě něco víc než pocit ustavičné tláčenice na jídlo a na modlitbu.

V úvítacím dopise účastníkům setkání milánský arcibiskup kardinál Carlo M. Martini napsal: „Očekávám, že evropské setkání mladých v Miláně bude pro mnoho mladých lidí příležitostí k přijetí výzvy, aby v sobě nechali dozrát velká životní rozhodnutí, aby se nebáli definitivních rozhodnutí, ať již pro zasvěcený kněžský, řeholní nebo misionářský život, či pro život v manželství a v rodině, v učitelském stavu nebo pro přijetí zodpovědných postavení ve společnosti.“ Už z těchto slov je patrné, s jakými očekáváními Miláně k setkání přistupovali. Přestože jakékoli hodnocení podobné akce musí být nutně velmi subjektivní, mohu za sebe říci, že letošní setkání mělo ze strany nás, českých účastníků, několik vrcholů a několik „nížin“. Začneme raději tím druhým, abychom skončili tím lepším: Ti, kdo už Taizé znají, se umí zařadit: nepřekvapí je prvotní dopravní chaos, ba kolaps fronty na oběd a večeři, složité orientování v neznámém městě, nepohodlí atd. Umí trpělivě snést povrch těchto nesnází a snaží se o to podstatné: navazovat nové kontakty v hostitelské farnosti, mezi mladými z různých zemí, sdělovat si zkušenosti s modlitbou a vírou. K tomu je ovšem potřebná znalost jazyků. Především angličtiny, v Itálii ale také nepostradatelné mateřštiny domorodců a polštiny. Polština tentokrát vůbec převládala (podle odhadů v Miláně třetinu až polovinu účastníků tvořili Poláci). A Poláci se ukázali v mnoha ohledech jako až moc „zkušený Taizané“. Často se neúčastníci společných modliteb a sdílení ve farnostech ani na výstavišti, zájezd prostě využívali rekreačně a turisticky.

Ale k vrcholům: jako obvykle se spolu se slovenskými kněžími sloužila společná česko-slo-

venská mše ve velmi srdečném duchu a s nadšením. Přes nabitost programu se některým podařilo dostat se na střešinu nádherného milánského dómu a přiblížit se tak Božím výšinám. Leonardovu Poslední večeři v refektáři kláštera Santa Maria delle Grazie se asi nepoštěstilo vidět nikomu, zato Michelangelovu poslední Pietu, doufám, mnohým. Silvestr proběhl zcela podle italského temperamentu: v tanci a bouchání rachejtů. K výměně zkušeností patřil zároveň ochota naslouchat. A právě v milánské diecézi se je z čeho poučit: najdeme zde přes 1300 oratoří, tj. u každého kostela je jako nedílná součást pastorační hřiště a farní zázemí (oratoře zde fungovaly už před Donem Boskem!). Každý kněz má k ruce hlouček mladých dobrovolníků, je zde živá farní charita aid. Vidět tak živé farnosti je zážitek a už jenom pro to stojí za to do Milána jet!

Silvestrovské Pouti důvěry na zemi mají smysl především pro hledající a pro ty, kdo nemají mnoho příležitostí prožít na vlastní kůži opravdové *communio* církve: buď pocházejí z malých farností, kde do kostela chodí málo mladých lidí, nebo se cítí ve své farnosti osamělí. Najednou mohou vidět své vrstevníky při modlitbách a mnohou navázat nové kontakty. Dále pro společenství, která touží po duchovní inspiraci: naučí se zpívat nové duchovní písně, poznají, „jak to dělají jinde“. Tato setkání mají tedy především jakousi „katalyzátorskou“ funkci a lidé, kteří už jsou pokročilí ve víře, by měli hledat hlubší a intenzivnější podněty než podobné krátkodobé pouti. Dvěte samotná francouzská vesnička Taizé jsou ovšem otevřeny i pro ně: je možné zde v Domě ticha prožít intenzivní duchovní cvičení, lidé hlouběji orientovaní na modlitbu mohou žít s bratry v Taizé měsíc, dva, ba i několik let. A právě k hlubšímu prožívání naší víry, a tedy i těchto „velkopoutí“, nás letos vybídl bratr Roger: „Nechceme přece, aby byl vstup do třetího tisíciletí, jen jako když se zapálí otep slámy: oheň vzplane několika záblesky a pak zhasne. To, co nás bude v roce 2000 zajímat, je Kristova kontinuita v budoucích dějinách lidské rodiny.“ Zdeněk Jančařík

GLOSÁŘ

V jedné z televizních Arén v adventním čase usedl Daniel Herman do horkého křesla proti pozoruhodné oponentuře pánů Mahlera a Ransdorfa. Bylo to zajímavé hlavně diagnosticky. Pan Mahler se sice oháněl tím, že byl u komunistů „také na indexu“, ale to bylo až mnohem později, předtím tam nebyl. A i pak to byl index blahobytový, asi jako fešácký kriminál. V Aréně se prostě ukázalo, jak jsou si ti dva pánové svým duchovním zaměřením podobní, což roztomile potvrdilo i připodobnění jejich fyzionomií. Jako dva čilí dáblíci s nevyčerpatelnou muničí samolibosti a zloby střídali hned z jedné, hned z druhé pozice. Mít tam tak krepku se svěcenou vodou, asi by to pořádně zasyčelo. Nelze si však nevšimnout, že i oni dva sklízeli občasný potlesk. Jejich postoje nejspíše veřejnému mínění cizí. Soubor diváckých telefonátů dopadl pro Daniela Hermana příznivě v poměru 2:1 (i bez toho obstarl znamenitě). Je však možné, že to bylo právě vnějšíkové vystupování pánů Mahlera a Ransdorfa, co bránilo určité části diváků projevům jim sympatickým. Na závěr poznámka na adresu pana Dostála, ministra kultury: pokud by mělo vypadat jednání chystané vládní komisí takto, což není vyloučeno, pak běda jí!

Součástí sněmovního procesu má být i činnost sněmovních kroužků. S jejich zakládáním však mnohde nespěchají, ani patres, ani farníci, resp. věřící laici, protože si s tím nevědí rady. O čem by se prý mělo vlastně jednat? Nuže, pro ty, kteří nevědí, je tu *Základní instrukce* (lze se o ní dočíst v příštím čísle). Ta je ale opravdu pro ty úplně bezradné. Kvalifikovanější inspiraci poskytnou *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Vyšly v přehledném a úpravném vydání v nakladatelství Zvon už v roce 1995. Varovné sdělení: dvě třetiny z celkového nákladu 6000 výtisků dosud odpočívají na skladě! Zdá se, že významným problémem českých i moravských katolíků je nedostatek aktivit v komunikaci. Ta vytváří – spolu s účastí na liturgickém životě církve – její „communio“. – Chceme věřit, že čtenáři *Perspektiv* patří (nebo budou brzy patřit) k těm, kdo přistupují k sněmovnímu procesu iniciativně.

Věříte v Boha? Zeptaly se vánoční Lidové noviny jedenácti náhodně vybraných osobností našeho vědeckého světa (10 mužů, 1 žena). Při se přihlásili ke křesťanství, v daném případě katolickému. Někteří váhali. Bioložka: „Nevěřím v klasického Boha na nebesích (...) úžasná složitost všeho živého (...) se mi někdy jeví, bez dvahy o vše prostupující Záměru, téměř neuchopitelná.“ Sociolog: „Vždy když o této otázce uvažuji, vychází mi existence Boha přesně na 50 procent.“ Jini biofyzik, např.: „V Boha nevěřím. Uznávám ovšem, že existují situace (...), které přesahují každodenní lidskou zkušenost a které bývají shrnovány pod pojem náboženství nebo také morálka (...).“ Anebo: „Věřím v dobré vlastnosti člověka.“ Mají terminologie to ale není.“ Nebo dokonce: „V Boha nevěřím. Je to asi proto, že se mi vždy přičilo být členem nějaké organizace, třeba Pionýra, SSM nebo KSČ anebo vůbec davu“ atd. – Je vidět, že obstará na poli vědy člověka k více zvláštním způsobem nedisponuje, ani neindisponuje. A že ho neuchrání ani před myšlenkovou konfuzí, jakmile vykořčí za hranice svého oboru...

Závažná trhlina v ekumenickém hnutí. Na shromáždění Světové rady církví o Adventu v Harare (Zimbabwe), kde mělo být mj. oslaveno pulsované trvání této organizace, se zástupci pravoslavných církví ostře ohradili proti svým západním (tj. protestantským) bratřím, dokonce se zdráhali účastnit se společné ekumenické bohoslužby. Nečekaně ožily staré teologické spory, ale novými kameny úrazu se stala témata jako svěcení žen a práva sexuálních minorit, pro pravoslavný Východ nepřijatelná. Někteří prohlásili ekumenismus za „zradu na pravověrnosti“. – Bylo by pohodlné mávnout nad tím rukou jako nad projevem civilizační zastaralosti (zejména když si pravoslavná církev o takové hodnocení někdy říká např. svým sklonem k nacionalismu). Jde ale o ústřední konflikt v srdci křesťanstva.

TI ŠTUDÁCI na tom nejsou NEJLÍP...

Televizní pořad Na hraně umožňuje nahlédnout do Dejvického divadla a sledovat moderovanou debatu studentů pražských vysokých škol na dané téma. Jsou tam i hosté, kteří mají k tématu blízko. Sedí na pódiu, zatímco desítky debatujících zaplňují hlediště. Moderování je nestranné, ale direktivní: mluví vždy jen vyvolaný, což platí i pro hosty, kteří proto nemohou spontánně reagovat. Asi to nejde jinak.

Tématem debaty vyslané 4. ledna byla potřeba či nepotřeba víry, náboženství a církve v dnešní společnosti. Hosty byli Ladislav Hejdlánek, Jan Jandourek a Michal Semín. Přímý účastník mi potvrdil, že vyslaný pořad zachytil skutečnou atmosféru, kamera ani stihl ji nezkrusit.

Přestože publikum tvořili zainteresovaní vysokoškoláci, tedy ti „lepší“ (mnohé z nich takové věci nezajímají), byl dojem skličující. Debata je přece racionálním výkonem, zdejší prostor však ovládly emoce a způsobily naprosté babylonské zmatení. Jednotlivé „vstupy“ měly deklaratorní ráz, nikdo se nikoho nepál, jak to myslí, a nikoho nezajímalo, jak je chápán. Vzájemné mínění nikomu nevažilo. Kromě bezstarostnosti o pojmovou přesnost, jednoznačnost a srozumitelnost, překvapila i nevzdělanost. Proto se mohly objevit názory typu „náboženství je prostředek k ovládnutí“ (minimálně je mocenskopolitické ovládnutí duchovním zotročením), aniž by v tom kdo rozpoznal zbytkový produkt někdejší marx-leninské indoktrinace národa. Slovo „Bůh“ bylo jak houska na krámk, jeho významem si nikdo nelámá hlavu, mnozí si ho představovali nejspíš jako manipulátora, „Velkého loučkáře“, proto jeden účastník debaty prohlásil – a podle výrazů tváře nemluvil jen za sebe – „že on sám si je svým bohem“.

Pozoruhodná byla naprostá spokojenost s tím, co vím, co si myslím, co říkám. Byli to mladí, leč dospělí lidé, ale neschopnost autokritiky se podobala dětem. Inu, je-li si někdo svým vlastním bohem, chová se bohorovně. – Varovným je jejich nenávislné odmítavé postoj k víře, k církvi. Víra

je jim berličkou slabochů, církev manipulovaným stádem. Jejich agresivita během „diskuse“ vzrůstala. Nedivil bych se, kdyby žili v klerikálním režimu, nebo kdyby právě opustili špatně vedenou klášterní školu. Byť se mezi dvacítkou a třicítkou, deset let prožili v prostředí svobody, jsou té po česku. Předtím tu byli věřící v katekombách nebo v kriminálech. Takto nevím, z jakých zkušeností ta jejich alergie vyvěřala. Zřejmě je to zástupné téma. Jejich zlobná zbednělost jim znemožní na to přijít.

Byli tam tři, kteří nesli kůži na trh a víry se zastali (dva z nich velmi emotivně), fandil jsem jim, ale netuším, jak zapůsobili na ostatní. – Hosté nezmohli mnoho. Myslím, že byli zaskočení.

Pořad měl cennou diagnostickou hodnotu. Umožňuje však analýzu pouze kvalitativní, nikoli kvantitativní. Nevím, nakolik byla ta sešlost reprezentativní. Svým způsobem ale ilustrovala současný stav naší společnosti. Ta myšlenková chaotičnost, nekritičnost, bohorovnost, nevzdělanost a zloba, to jsou přece charakteristiky dnešních politických rozpravy, média jsou toho plná. Představuji si, jak by tam obstarali hosté méně expertní a více charismatičtí, ale asi moc ne, protože by museli čekat, až budou vyvoláni.

Někdo by měl těm mladencům vzkázat: „Vy nezvedni hrdopýškové, církev je tu proto, abyste jednou potkali někoho, tak vám řekne, že je tu cosi, spíše však kdosi, kdo i vám stojí za to, abyste změnili smýšlení, vlastně sebe. Takto jste bez šance, protože jste upáni každý sám sebou!“

Možná, že tu šanci mají, aspoň někteří. Těba na svých toulkách Prahou natrefí na Michaela Slavíka nebo Kateřinu Lachmanovou, až se tu na chvíli zastaví na svých cestách po zeměkouli, anebo na Jiřího Fuchse a jeho přednášky, třeba zabloudí k Nejsv. Salvátoru proti Karlovu mostu na kázání Tomáše Halíka, nebo do toho druhého Salvátora mezi Pařížskou a Dušní, kde slouží Svatopluk Karásek, třeba prostě potkají někoho, kdo je prokoukne, neuhne, neodsoudí, a bude jim umět říci srozumitelně něco důležitého.

Petr Přihoda

ANKETA

Co očekávám od plenárního sněmu

Rozhovor s politologem Petem Fialou

ké společnosti. Těch důležitých témat je ovšem tolik, že ať bude vybráno kterékoliv, nebude to zbytečné.

Mohl by plenární sním přispět k řešení otázky skryté církve?

Že by ji vyřešil, v to nedoufám, protože plenární sním není přiměřeným prostorem pro řešení této otázky. Možná, že kdyby už byla vyřešena, mohl by ji uzavřít nějakým symbolickým gestem. Jsem ovšem přesvědčen, že se už ani vyřešit nedá, protože se toho stalo příliš mnoho. Někteří lidé příliš dlouho čekali a jednalo se s nimi velmi problematickým způsobem. Ať už dospějeme k jakémukoli závěru, už tu nebude řešení, které by smazalo těch mnoho let bolestného čekání.

Je naše církev na svůj plenární sním

připravena? Nepřipomíná v našich podmínkách spíše muslimskou „Paralelní akci“?

To samozřejmě nevím. Ukáže se to až po jeho zahájení. Kdy by to měla být obdoba „Paralelní akce“, bylo by to smutné. Ale na II. vatikánský koncil církve také nebyla „připravena“, a podívejme se, co všechno přinesl a způsobil. Nechci obojí srovnávat. Chci jen říci, že si dovedu představit, že sním přece jen pomůže české katolické církvi na její nelehké cestě do jednadvacátého století.

Rozhovor připravil Ondřej Mikulášek

V nejbližším čísle přineseme rozhovor s Petrem Fialou o jedné větvi skryté církve a o knize, kterou o tom napsal.

Vrámeči sněmovních příprav byli věřící vyzváni, aby navrhli témata jednání. Jaké byste navrhli vy?

Napadá mě jich mnoho. Pro mě jako politologa je důležitým tématem místo církve v čes-

ROZHOVOR S ŘEDITELEM TELEPACE P. LEOŠEM RYŠKOU

Kněz, zároveň filmař a šéf televizního studia. Spojení profesí, nad kterým lidé žasnou, krouží hlavou, protože je jim naprosto nepochopitelné. „Já jsem měl zpočátku určité pochybnosti. Všechny ale definitivně zmizely, když jsem se setkal s Donem Guidem, ředitelem Telepace v Itálii,“ vzpomíná P. Leoš Ryška (nar. 1963) ředitel televize „pokoje“ v Ostravě. „Ptal jsem se ho, jestli jako kněz vůbec můžu do něčeho podobného jít. A on mi říká: Máš svěcení? – Má. – K čemu? – K tomu, abych sloužil svátostmi, abych kázal evangelium. – Přesně. To je ono. Uvědom si, že televize je největší kazatelna, jakou si můžeš představit. Pokud o tom takto přemýšlíš, musíš do toho jít.“

Snímek Jiří Jurečka

ZA KAMEROU s kolárkem

Kněz i filmař se ale přece jen pohybují ve dvou naprosto rozdílných oblastech duchovna a kinematografie. Netlučou se ve vás tyto dva světy?

Pro některé lidi je to záhadou. Ujišťuji vás ale, že se to ve mně netluče. Přiznám se však, že jsem váhal, když jsem se rozhodl, jestli jít na filmovou školu, kam mě uvolnil otec arcibiskup, anebo do Rajnochovic pracovat s mládeží, což mě také velice bavilo. Nakonec jsem se rozhodl tak, jak to radí mladým ve zpovědnici: je-li člověk posaven před dilema, má si vybrat to těžší, aby v budoucnu nehtoval. Mně se tenkrát zdálo, že složitější je jít cestou, která není proslapaná a kterou málokdo jde. Byl jsem tedy první kněz na filmové škole.

V podstatě by se dalo říci, že sedíte na dvou židlích – jste kněz a zároveň ředitel Telepace. Říká se, že v takovém případě se jedna věc musí šidit. Kterou šidíte vy?

Já to tak necítím. Musím žít jako kněz a také tak žiju. Právě prostřednictvím televize se snažím dále předat evangelium. Pokušení, že by si člověk sedl na tu druhou židli a začal dělat kumšt, tady jistě může být. Pokud by se tak stalo, všechno by skončilo, protože nosná myšlenka propojení obojího by byla pryč.

Vzpomenete si ještě na okamžik či situaci, kdy jste se rozhodl stát se knězem?

Volání ke kněžství je vždycky takové tajemné, takže se to dá těžko popsat. Dá se ale vysvětlit, kdy na to člověk poprvé pomyslel. A to bylo, když jsem se vracel z pouti v Čenstochově. Cestou si ke mně přisedl kněz, který nás doprovázel a začal mi vyprávět, jak se kdysi dávno dostal ke kněžství. Říkal jsem si, proč mi to povídá, a ještě k tomu tak dlouho. Snad mě tím nechce naznačit, abych se stal knězem? Úplně jsem se té myšlenky lekl.

Kolik vám bylo let?

Mohl to být asi šestnáct. Tenkrát jsem začínal jakési obrábění k Bohu.

Vy jste nebyl věřící?

Byl jsem sice vychováván v křesťanské rodině, ale v době dospívání jsem nějak přestal Boha vnímat. Říkal jsem si, že to nemá smysl, že je to něco zastaralého. Potom jsem se ale díky své sestře dostal do společenství mladých a tam jsem našel šok. Viděl jsem totiž, že jsou tam lidé stejně staří jako já nebo i starší – a věří. S nimi jsem se také naučil modlit a poprvé i prosit za své povolání.

Myšlenka na to, že byste mohl být knězem, vás už nepustila?

Ne. Ani na učáku, ani na vojně. Tam jsem cítil, že je třeba se už rozhodnout. Svěřil jsem se místnímu knězi a ten mi řekl velice zajímavou věc: „Viš, když tě Pán volá ke kněžství a ty se oženíš, nebudeš šťastný. A jestli tě volá do manželství a ty budeš knězem, taky nebudeš šťastný.“ Nic víc mi nesdělil a já byl daleko zmatenější než předtím. Snažil jsem se zjistit, kde jsou ty moje hříšiny. Věřil jsem, že Bůh, pokud si nepřeje, abych se stal knězem,

všechno nějak zastaví a já už na to nebudu myslet. Najdu si holku, protože s tím jsem problémy neměl, a budu žít spokojeně v rodině. Nakonec jsem se rozhodl a podal si přihlášku do semináře.

Pak už pochybnosti ustaly?

Kdepak. V těch prvních měsících byly ještě velice silné. Říkal jsem si, že kdybych se oženil, měl děti a s nimi zpíval a hrál, jezdil a evangelizoval, možná bych toho mohl udělat pro Boha daleko více než jako kněz. Pak ale najednou přišel zvláštní klid a pokoj. Věděl jsem, že je to ono.

A co vaše cesta k filmu?

Už v semináři za komunistů jsem začal s obrovským, možná až vášnivým zaujetím sestavovat z diapozitivů seriály, například Ježíš Nazaretský, Mojžíš, Turinské plátno, Život člověka. Tajně jsme to se spolužáky množili ve velkých sáních. Pak přišlo video a já viděl svatého Františka z Assisi. Film mě tak oslovil, že jsem z něho snad týden žil a pořád si ho dokola v mysli promítal. Vnímám jsem, že je to úžasný prostředek k evangelizaci. No a pak, když jsem odcházel z Karvině, kde jsem působil jako kaplan, jsem prodal všechnu svůj nábytek a koupil si starší videokameru. Na ni jsem se snažil zachytit všechno, co se dalo, především pak různé pobyt a výlety s mládeží, které jsem se tenkrát hodně věnoval. Z naší pouti do Čenstochové jsme si přivezli třicet hodin záznamu, a pak jsme seděli a střihali a střihali. Žádné zkušenosti nebyly, ale nadšení obrovské. Tak spatřil světlo světa náš první film „Abba – otče“, který měl velký úspěch. V té době se sešla skupina lidí, kterou spojovala myšlenka, že je třeba tvořit filmy s touto tematikou a nabízet je televizím.

Jak se na vaše aktivity dívají spolubratři salesiáni? Místo, aby jste jim pomáhal s jejich posláním, tak si někde filmujete a jezdíte po festivalech...

Některé si dělají vtípky, že jsem pověřil kleriku na hřebík, že je ze mně nějaký režisér. Že jsem odbočil atd. Ovšem v průběhu času začínají mou práci chápat a fandí mi. I ti nejbližší spolubratři, kteří měli nejprve výhrady, že nežijí tolik v komunitě, že si tady něco rozjždí, se dnes už ptají, kdy bude nějaká další premiéra. Jsem rád, že jsem salesián a že tady mám svou komunitu, kde se cítím jako doma. Dokonce je možné, že ke mně v budoucnu přibude další bratr, takže v tom nebudu sám.

A co věřící, jak ti vás berou?

Samozřejmě, že se najdou takoví, kteří nepochopili, proč dělám tuto práci, když jsem kněz. Myslím si, že by se tomu měli věnovat spíš laici. Snažím se jim vysvětlit, že to, co dělám, je potřebné. Kdyby v ničem jiném, tak alespoň v hledání lepších, pozitivních východisek v našem životě.

A je také dobře, že má kněz v rukou instituci, která se o cizí takového může pokusit. Pokud se týká konkrétně mé famosty v Heřmanovicích, to jsou skvělí lidé. Když jsem tam

nastupoval, světil jsem se jim, že mám ještě jednu aktivitu, které se musím hodně věnovat, takže je prosím, aby byli shovívaví a pochopili, že Telepace patří k nim. A oni to pochopili. Kdykoliv mám nějaký úspěch, tak mě lidé čekají před kostelem s čokoládovou medailí, z novin vystihují články. Nosí nám dary, ať už finanční, nebo třeba v naturálních – ovoce, zeleninu, abychom měli v kuchyni z čeho vařit. Zrovna nedávno za mnou přišli novomanželé a nechali mi na stole malou krabičku. Bylo na ní napsáno Pro otce Leoše a Telepace. Když jsem ji otevřel, vypadla z ní trubička srolovaných peněz s nápisem Máme vás rádi. Rozbalil jsem ji a vyrosil přede mnou kopec tisícových a dvoustovkových bankovek. Přitom oni sami každou korunu moc potřebují – žijí chudě, teď začínají bydlet v podnájmu. Přesto nám ty peníze donesli a jen tak je tady položili, aby pravice nevěděla, co dělá levice.

Člověku se ani nechce věřit, že se něco podobného v dnešním světě ještě může stát. Dostává se vám stejně nesobecké podpory i ze strany církve a jejích představitelů?

Spíš ne než ano. Zatím nám například nikdo pravidelně nesponzoruje ani jednoho zaměstnance. Pocitují spíš jistou nedůvěru ze strany církve a dost mě to trápí. Jakoby se církevní představitelé, na rozdíl od prostých věřících, sdělovacích prostředků báli, místo toho, aby se je naučili využívat.

Z čeho podle vás pramení ona nedůvěra?

Myslím si, že církev v této oblasti hodně zapala. Neplatí to pro rozhlas, tam bylo vlastně hned na počátku vysílání z Vatikánu. Ovšem televize se v tomto směru podezřívá. Má-li obrazovka tímto směrem působit, musí mít stejné kvalitní technické a personální vybavení jako jiná profesionální televizní studia u nás i ve světě. Znamená to podle mne investovat víc do takového chrámu. Kdybych mohl, tak bych vybudoval opravdu kvalitní televizní studio a tam zaměstnal kvalitní kněze, lékaře, pedagogy, aby bylo možné více pomáhat společnosti v rovině duchovní.

Jako bych už slyšela námitku, že církev nechce nic jiného, než takto manipulovat lidmi...

Ne, tedy nejde o to, abychom na lidi působili mocensky. Ale abychom je pohladili poduška a také jim ukázali, jaké má církev ve společnosti místo a význam. A aby se ono evangelium představovalo spíš v jednání – bez proklamací.

Myslíte si, že to pochopí ještě ta dnešní sestava?

Myslím, že někteří ano. Už teď o nás vědí a začínají se zajímat někteří biskupové. Před časem nás navštívil pan kardinál a jeho slova uznání přivedla některé zaměstnance až k slzám. Možná se to bude zdát někomu směšné, ale pochvaly ze strany církve nikdy moc nebylo, a lidé ji potřebují, zvláště když cítí, že dělají dobrou věc a bez prostředků.

Domníváte se ještě i dnes, po těch osmi

letech a nových zkušenostech, že televize může být ideální kazatelna k hlášení evangelia? Je vůbec možné prostřednictvím televize evangelizovat, vždyť vira se přece zprostředkovává skrze slovo, mezilidským kontaktem...

Myslím si, že je to taková preevangelizace. Může zasáhnout nějaké procento lidí, ale stejně to podstatně udělá Duch svatý. Ona je jenom nástrojem. Uvedu konkrétní příklad, který se stal. Jedna žena, která kdysi dávno chodila do kostela, zahlédla v televizi během přípravy oběda přenos bohoslužby. Zaujala ji, jak kněz dělá dětem křížek na čelo. Tento okamžik byl pro ni tak silný, že si vzpomněla na svoje mládí, na to, že i ona kdysi takový křížek dostávala. Odhodlala se jít do toho kostela, stála vzadu za sloupem a jenom nahlížela. Později přijala svátost smíření, dala do pořádku své manželství, a jak tvrdí, žije jinak. Vzpětlá na to, se nám ozvali manželé, kteří viděli náš film Na větrné hůrce o životě jedné třináctičlenné rodiny, který před časem odvysílala Česká televize. Rozhodovali se prý v té době, zda si ponechají další dítě, které se jim mělo narodit. Po zhlédnutí filmu jim bylo vše naprosto jasné, dítě si nechali a poslali nám poděkování.

Jak vidíte, televize by mohla být kazatelnou k hlášení evangelia, ale potřebovala by k tomu ty správné pořady.

Připravila Renáta Holčáková

Myšlenka evangelizovat u nás skrze obraz vznikla snad v Čenstochově v roce 1991. V roce 1993 došlo k setkání s Donem Guidem v italské Veroně. Jeho Radiotelepace – „rádio u televize pokoje“ (rádio vysílá celý den, televize o pár hodin méně – satelitní vysílání celých 24 hodin) byly Ostravákům inspirací – vznikla Nadace Telepace zaměřená na produkci audio a videopořadů.

V září 1994 za nezištné pomoci několika desítek věřících započaly opravy chátrající budovy, kterou město podstoupilo Nadaci Telepace a která se nachází na Kostelním náměstí v Ostravě. V prosinci téhož roku byla otevřena kaple, následovalo nahrávací studio, videostřížna a další místnosti. Z příspěvku, které vybrala italská Telepace od svých příznivců, si zakoupili první profesionální kameru.

Dnes, díky darům od lidí, disponuje profesionální technikou. Může se také spolehnout na několik profesionálů a absolutně zlínských škol. Pokud by měla dostatek financí, je schopna natočit víc než hodinu denně – Česká televize projevuje zájem o většinu její produkce. Svou roli jistě sehrály i úspěchy, kterých dosáhlo Telepace na několika filmových festivalech zejména s videoklipy a filmy Kdo chce kam, Na větrné hůrce a Klauzura.

Hojné duchovní plody jsou v Medjugorje hmatatelné.

Snímek J. Hodík

MEDŽUGORJE

= pochybnosti

církve

Už 17 let se v Medjugorje, malé hercegovské farnosti, kterou spravují místní františkáni, „zjevuje“ Matka Boží, nazývaná také Gospa. Ta prý předává skupince vyvolených poselství církvi i světu. Místo navštěvují početné výpravy věřících, a řady z nich tam dochází k obrácení a radikální proměně života. Církve však k těmto zjevením zatím přistupuje s opatrností. Proč? Lidé většinou neznají pochybnosti odpovědných církevních míst, ani úsilí vynaložené na objasnění. Ve většině nadšených publikací je kladen důraz zejména na „jevovou stránku“ a starost církve se přechází mlčením, anebo je označována za „nešťastnou“.

Historické pozadí

Bosna a Hercegovina se více jak čtyři století nacházela pod nadvládou Turku. Náboženskou strukturu obyvatelstva před vypuknutím baškánského konfliktu 1992-95 tvořila třetina katolíků, třetina pravoslavných a třetina muslimů. Katolická církev mohla přežít pod nadvládou islámu jen díky františkánům, jejichž přítomnost Turci tolerovali. Věřící si františkány oblíbili a de facto si s nimi zotožnili církve. V první polovině 20. století se začaly vytvářet standardní diecézní struktury. Biskupové chtěli znovu získat farnosti, ale farnosti je vraceli neochotně: tvrdili, že jejich posláním je pečovat o spásu duší na tomto území. Došlo i k obtížně řešitelným sporům pro překrývající se pravomoci.

Farnost Medjugorje podléhá mostarskému biskupovi. Jelikož v Bosně a Hercegovině tvoří katolíci minoritu, je území pokládáno za misijské a spadá proto pod Kongregaci pro evangelizaci národů. I místní františkáni mají vlastní řádové struktury a jsou podřízeni svým představeným; jako farnostní rovněž Kongregaci pro instituty zasvěceného života a pro společnosti apoštolského života. V otázkách zjevení je pak nejdůležitější hlas Kongregace pro nauku víry.

Zjevení

Vidění v Medjugorje začala 24. června 1981. První den spatřila Matku Boží dvě děv-

čata: Ivanka Ivankovićová a Mirjana Dragičevićová. Během několika dnů se skupinka rozšířila na šest osob. 30. června vizionářka oznámila, že se jim Gospa bude ukazovat ještě tři dny. V době od 24. června do 3. července 1981 došlo k dvaceti zjevením. Poselství jsou jednoduchá: výzvy k míru, smíření, víře a modlitbě.

Vizionářky postupně vyslyšely jak místní františkány, tak komunističtí funkcionáři. Podrobují se psychiatrickému vyšetření, stávají se terčem posměchu a urážek.

Navzdory původnímu oznámení zjevení neustávají, objevují se naopak nové prvky: výzva k modlitbě sedmi Otčenášů, Zdrávasu a Sláva Otci, k zachovávaní postu o chlebu a vodě, oznámení o obrácení Ruska. Vizionářka je sdělena, že se ukáže velké znamení a že postupně poznají deset tajemství. V této fázi se události dostávají pod kontrolu františkánů. Zjevení se stávají součástí místní liturgie a angažuje se v nich celá farnost.

Mostarský biskup Pavao Žanič, známý účtů k Matce Boží, je zprvu k událostem otevřený, brání jak vizionářce, tak františkány před nařčením z šarlatánství a manipulace, s nimiž přicházejí média a komunističtí funkcionáři.

Medjugorje si rychle získává proslulost poutnického místa. Kam přijíždějí poutníci ze všech světových stran.

Avšak od roku 1984 se stanovisko biskupa Žaniče a jiných odpovědných činitelů mění. Objevují se kritické dokumenty, varování a zákazy adresované místním františkánům i vizionářům, ti však je ignorují. Veškerá dokumentace vyšla v knize *Sídlo moudrosti*, kterou r. 1995 vydal biskup Ratko Perić – od roku 1993 nástupce biskupa Žaniče.

Kroky církevních představitelů

16. srpna 1981 biskup Žanič vznášel otázku: „Jedná se o subjektivní zkušenost dětí, anebo o nadpřirozený jev?“ 11. ledna 1982 zřizuje komisi, která se má celou záležitostí zabývat. O dva roky později, 14. ledna 1984, zakazuje tehdejší záhřebský arcibiskup kardinál Franjo Kuharić vizionářům veřejně vystupovat v chrámech záhřebské arcidiecéze, dokud se církev definitivně nevyjádří. Ve zprávě komise z 24. března 1984 se doporučuje, aby se do Medjugorje neorganizovaly poutí, aby se událostem nevěnovala nadměrná publicita, tisku se neposkytovala prohlášení o zjeveních a zázračných uzdraveních a aby se neorganizovala veřejná vystoupení vizionářů. Komise zveřejňuje 11. října 1984 druhou zprávu: „V poselstvích z Medjugorje jsou sledovány nedostatky disciplinárního i teologického rázu.“ Následující den Jugoslávská biskupská konference zopakovala zákaz organizování poutí, které by mohly vytvářet dojem, že se církev k zjevením vyslovila pozitivně.

30. října biskup Žanič zveřejňuje neoficiální stanovisko biskupské kurie a v patnácti bodech uvádí argumenty proti pravosti zjevení. Na počátku března 1985 komise odsuzuje neposlušnost dvou kaplanů z Medjugorje, kteří s poukazem na zjevení nesouhlasili se svým přeložením.

25. března 1985 vydal biskup Žanič pokyny: zakázat veřejné projevy vizionářů a zabránit veřejné prezentaci zjevení ve farním kostele, odstranit z kostela sochu Panny Marie zhotovenou podle předlohy, jak se zjevila dětem, a na své místo vrátit původní sochu, nerozšiřovat dál poselství, skončit s pobožnostmi souvisejícími se zjevením, neprodávat devocionálie a publikace, které zjevení propagují; vizionáři mají povinnost předat všechno, co napsali, biskupskému úřadu k prozkoumání. Františkáni Jozo Zovko, Tomislav Vlašić a Ljudevit Rupčić obdrželi zákaz sloužit v medjugorjské farnosti *bohoslužby a kázat. Z uatření byla splněna pouze dvě – zjevení se přenesla z kostela do presbytáře a socha byla umístěna do „kaple zjevení“.*

V dubnu 1985 Jugoslávská biskupská konference zopakovala zákaz organizování poutí do Medjugorje. V květnu Kongregace pro nauku víry vyzvala italské biskupy, aby odradili své věřící od jejich organizování.

26. dubna 1986, na základě výsledků práce komise, biskup Žanič seznámil kardinála Ratzingera, prefekta Kongregace pro nauku víry, se svým negativním hodnocením. Kardinál ho požádal, aby jeho zveřejnění odročil.

Mezitím se komise na svém posledním zasedání 2. května 1986 hlasováním přiklonila k názoru, že zjevení nemají nadpřirozený charakter, tedy – jak to interpretoval Žanič – „uznala, že zjevení se nekonal“. 15. května odeslal biskup veškerou dokumentaci a rozhodnutí komise do Říma.

Počátkem října 1986 vytvořila Jugoslávská biskupská konference na Ratzingerovo doporučení druhou komisi, v níž zasedl i biskup Žanič.

V březnu 1990 Žanič v 28 bodech vyjmenoval důvody, proč nemůže uznat pravost zjevení. Druhá odborná komise zveřejnila 27. a 28. listopadu výsledky své práce a 10. dubna 1991 se vyjádřila Jugoslávská biskupská konference: „Na základě dosud provedených zkoumání nelze konstatovat, že se jedná o nadpřirozené zjevení.“ Její výrok zachovával v plnosti dřívější výhrady a ustanovení: neexistuje souhlas k účtě Matky Boží Medjugorjské a nemohou tam být jménem církve organizovány poutí. Současně biskupové uvádějí, že věřícím, kteří do Medjugorje přijíždějí, musí být poskytnuta veškerá pastorační služba.

Válka, která zasáhla bývalou Jugoslávii v roce 1991, vedla o čtyři roky později k rozdělení země. Jugoslávská biskupská konference zanikla. To ale neznamená, že by dříve přijatá ustanovení Konference, stejně jako výzvy Kongregace pro nauku víry týkající se zjevení, přestala platit.

Když Kongregace pro nauku víry odpovídala 23. března 1996 na otázku francouzského biskupa Taverdera stran Medjugorje, odvolávala se na prohlášení biskupa bývalé Jugoslávie a připomínala, že souhlas k účtě neexistuje. O dva měsíce později tiskový mluvčí Vatikánu Navarro-Valls prohlásil, že v záležitosti Medjugorje se nic nezměnilo, i když na

otázku, zda Vatikán žádá katolíky, aby nenavštěvovali toto místo, odpověděl: „Nikoliv.“ Naproti tomu místní ordinář biskup Perić řekl 2. října 1997, že jeho vztah ke zjevením je nejen zdrženlivý, ale přímo negativní.

Důvody pochybnosti

Negativní postoj církevních představitelů se někteří pokoušejí vysvětlit stáletým rozporem mezi františkány a diecézním klérem, tlakem bývalé komunistické moci nebo dokonce osobními konflikty. Záležitost je však příliš vážná a její dosah příliš široký, aby takové malicherné důvody mohly být dostatečným vysvětlením.

Jedním z důvodů negativního postoje představitelů církve jsou nepřipustné intervence vizionářů a jejich rádu v disciplinárních otázkách. Ivan, jeden z vizionářů, poslal 18. června 1983 Žaničovi dopis, ve kterém byla tato slova, údajně vyslovená Pannou Marií během zjevení: „Rekni otci biskupovi, že ho prosím, aby co nejdříve uznal události ve farnosti v Medjugorje. (...) Posílám mu předposlední varování. Jestli se neobrátní a nepolepší, stihne ho můj soud i soud mého Syna. Jestliže neuskuteční, co mu nařizuji, tak mu, prosím, pověz, že nenalezl cestu mého Syna Ježíše.“

Podobných zásahů, které – jak tvrdí vizionáři – pocházejí od Gospy, bylo více. Docházelo i k obviněním biskupa nebo obránce františkánů, kteří projevovali neposlušnost biskupovi i svému generálovi. Když biskup už po několikaleté přikázal, aby se otec Slavko Barbarić přestěhoval, měla Matka Boží sdělit vizionářům Ivanovi: „Přeji si, aby zde Slavko zůstal.“

Takové zásahy do církevních disciplinárních otázek neměly místo v žádném z uznávaných zjevení. Připomeňme, že nikoli vizionáři, ale biskupy ustanovil Duch svatý, aby řídili církve.

Ve zjeveních se vyskytovaly i nepřesnosti nebo přímo teologické omyly, např. tvrzení, že „milosrdenství nemůže nahradit pást“, že Maria není naplněná milostí, ale má pouze to, co se jí dostane prostřednictvím modlitby (to měla prohlásit ta, kterou Písmo nazývá „milostiplná“). Jiná z vizionářek, Vicka, prohlásila, že před Bohem jsou si všechna náboženství rovna a jen zde na zemi jsou chápána rozdílně podle toho, jak v kterých jsou zachovávána přikázání a jak se lidé modlí. „Planost“ náboženství ve světě by měla záviset na moci, kterou má kněz.

Uvážíme-li takové výpovědi. Ize Periće pochopit: „Takové rozpory, nepravdivá tvrzení a banality nemohou být skutečně připisovány naší Matce v nebi, která je »Sedes Sapientiae«, proto v nich není nejmenší záruka pravdivosti.“

Jinou příčinou pochyb jsou nepřesnosti ve výpovědích vizionářů: ti navíc popírají některé své dřívější výpovědi, navzájem si protřečují nebo obviňují – navzdory faktům – nezúčastněné osoby. Když medjugorjský farář a duchovní otec vizionářů františkán Tomislav Vlašić a Němka Agnes Heupelová založili společenství vizionářka Marija na jejich prosbu 25. března 1988 prohlásila: „Matka Boží dala tomuto společenství Královny míru konkrétní program a řídí ho skrze otce Vlašiče a Agnes, kteří předávají poselství (...). Mám zjevení a Matka Boží mě uvádí do tajemství určení, které je základem tohoto společenství. Mám vše zapisovat a uveřejňovat hned, jak jen mi to Matka Boží sdělí. Pochopila jsem Boží plán, který Bůh začal uskutečňovat skrze Marii v medjugorjské farnosti.“ Avšak 11. července 1988 řekla: „Nyní prohlašuji, že jsem nikdy u Matky Boží nehledala podporu pro úsilí otce Vlašiče a Agnes Heupelové. Mé původní prohlášení bylo nepravdivé. Otce Vlašiče mě přemluvil, že musím jako »vizionářka« sdělit poselství, na které svět čeká... Vše, co jsem řekla dříve, není pravda. Prohlašuji to před Nejvyšší svátostí.“

Další problém se týká „deseti tajemství“. Mirjaně a Ivanec bylo oznámeno, že až je poznají, zjevení ustanou. I když je poznaly, zjevení pokračují. Jakovovi Matka Boží sdělila poslední tajemství v září 1998. Zbývající obdrželi teprve devět tajemství, stále se jim tedy zjevení ukazují.

Naskytá se tedy zásadní otázka, kdy zjevení ustanou. Nejdříve to mělo být 3. července 1981, později – až po zjevení deseti tajemství. Od jisté doby však vizionáři prohlašují, že zjevení budou pokračovat až do konce jejich života. Údiv může budit to, že ke zjevením dochází jakoby na přání vizionářů. Už jen na základě toho můžeme říci: fakt, že zjevení stále pokračují, znemožňuje církvi, aby se definitivně vyjádřila k otázkám jejich pravosti.

Ke slovu se dostávají i vědecké, medicínské

U mnohých věřících dochází v Međžugorje k obrácení a radikální změně života.

Snímek Jaroslav Hodík

a psychologické metody. Výsledky jsou ale nejednoznačné a interpretace ještě rozmanitější. Příliš nepomohly.

Oficiální postoje

Teologie zná dva druhy zjevení: veřejná a soukromá. To veřejné se v plnosti dovršilo v Kristu a skončilo smrtí posledního z apoštolů. Naproti tomu jsou stále možná tzv. „soukromá“ zjevení. Jejich smyslem může být zdůraznění pravdy víry nebo oživení náboženské praxe. Bůh jimi zjevuje svou vůli, prohlubuje duchovní život, dává oživující impulsy církvi a aktualizuje zjevení, které se naplnilo v Kristu.

Přestože církev nepopírá podobná zjevení, přistupuje k nim opatrně a kriticky, což se obvykle nesetkává s porozuměním u lidí neteplivých a senzacechtivých.

Protože mariánská zjevení mají svou historii, řídí se církev v takových situacích ustáleným postupem. Je velmi opatrná v zaujímání stanoviska k pravosti a božské povaze události. Než se definitivně vyjádří, zjevení musí skončit. – *Důležitým kritériem je duchovní charakter zjeveního poselství a jeho soulad s Písmem a tradicí, taktéž i teologická konzistence.* Osoba, již se dostalo zjevení, musí být psychicky v pořádku, rozvázná a pravdomluvná. Konečně existuje kritérium jakési „přiměřenosti“: vnější stránka zjevení nemůže být nabitá senzace, výstřednostmi, neboť by tím byl zamlžen obsah. Potvrzením pravosti zjevení mohou být zázraky či trvalé plody.

V případě Međžugorje církev vychází z důležitých rozlišení: „non constat de supernaturalitate“ (není jisté, zda je nadpřirozené) a „constat de non supernaturalitate“ (je jisté, že není nadpřirozené). Dosud vydaná prohlášení lze tedy seřadit do čtyř etap:

1. Diecézní komise, pracující v letech 1984–86, se většinou hlasů přiklonila k „non constat de supernaturalitate“;

2. Prohlášení Jugoslávské biskupské konference z r. 1991 uvádí: „Na základě dosavadních šetření nelze tvrdit, že se jedná o nadpřirozené jevy nebo zjevení“;

3. Kongregace pro nauku víry v letech 1995–96 zopakovala názor biskupské konference a dodala: „Z čehož plyne, že nelze organizovat oficiální faru a diecézní pouti do Međžugorje, považovaného za místo plautých mariánských zjevení, protože by to nebylo v souladu s tím, co dříve potvrdili biskupové bývalé Jugoslávie“;

4. Na základě zkoumání komise, veden vlastní pastýřskou zkušeností a „pro skandální neposlušnost v souvislosti s celou záležitostí, pro nepravdy, které se objevují v ústech „Madony“, pro poselství, která se nezvykle opakují už více jak 16 let, pro podivný způsob, jímž „duchovní otcové“ vedou tzv. „vizionáře“ a dělají jim reklamu, a také pro skutečnost, že „Madona“ se zjevuje na „fiat“, neboli „af se mi stane“ vizionářů“ – vyslovil místní ordinář biskup Ratko Perić nejenom „non constat de supernaturalitate“, ale i „constat de non supernaturalitate“; podle něj je tedy jisté, že zjevení nejsou nadpřirozená. Biskup ovšem zůstal odevřen všem zkoumáním, která by chtěli Svätý stolec vést. Toto prohlášení mostarského biskupa má datum 2. října 1997.

Tu a tam se objevuje názor, že Jan Pavel II. má k událostem v Međžugorje pozitivní vztah. Dosud – říká se v informovaných římských kruzích – se papež jednoznačně nevyjádřil. Je opatrný, ale i vstřícný, chová totiž velkou úctu k místnímu ordináři i neobyčejnou lásku k Matce Boží.

Zjevení a milosti

Většinu lidí, kteří Međžugorje navštívili, účastnili se bohoslužeb, modlili se, a jejichž modlitby byly vyslyšeny, anebo těch, jejichž život se tam radikálně změnil, může zarážet zdrženlivost církve. Stejně tak musí dojít poselství míru vycházející z místa tak kruté poznamenaného válečným neštěstím. Vždyť hojně duchovní plody jsou zde hmatatelné. A samozřejmě se zdá, že tam, kde všichni zakoušejí tolik milosti, kde dochází k duchovním i tělesným uzdravením, musí být přítomná Boží působení.

Kardinál Josef Ratzinger ve známém rozhovoru s Vittorioem Messori (O víře dnes) uvádí důležitý princip, který může dát úvahám o Međžugorje jistý směr: „Jedním z našich kritérií (Kongregace pro nauku víry) je, že hledisko skutečné či domnělé „nadpřirozenosti“ zjevení chápeme oddělené od hlediska jeho duchovních plodů. Poutě se ve starém křesťanství konaly často v místech s takovými tradicemi zázraků, ze kterých by byl náš moderní kritický rozum zděšen (...). To však nic nemění na skutečnosti, že tyto poutě byly pro život křesťanského lidu užitečné, požehnané, posvěcující a důležité.“

V mnoha svatyních, např. v Polsku na Jasné Hoře, ke zjevení nedocházelo, přesto nelze popřít množství duchovních darů udělených na tomto místě. Duchovní plody tedy nejsou závislé na zjeveních. Obrácení, k nimž dochází, oživení svátostného života, tělesná i duchovní uzdravení, mohou být normální součástí působení Boží milosti. Proto se také pastýři, i když výslovně nevyzývají k cestám do Međžugorje, snaží zajistit pastorační péči všem poutníkům, umožňují jim přístup ke svátostem a říší zdravou zbožnost.

Međžugorje není uzavřenou záležitostí. Není to důsledek strachu nebo zlovolné pastýřské církve, ale jejich pastýřské péče a opatrnosti. Uvažujeme-li o všech otázkách a problémech, které se týkají této záležitosti, nelze ovšem zapomínat na Boží řád stanovený v církvi. Řešení složitých záležitostí je úkolem pastýřů, zejména biskupů, jímž Kristus dal moc svazovat a rozsvazovat. Tedy kompetence rozhodovat o nadpřirozeném charakteru zjevení má místní biskup a Kongregace pro nauku víry, nikoliv františkáni – duchovní otcové „vizionářů“, kteří spravují faru. Jejich úkolem, který jim biskup svěřil, je udržovat daný řád v projevech zbožnosti a ve svátostech na území farnosti.

Cyprian Klabs OP

Převzato z bulletinu polské Katolické tiskové agentury, kde článek vyšel ve zvláštní příloze (listopad 1998). Autor článku pracuje jako redaktor uvedené agentury. Z polštiny přeložil Jaroslav Subrt. Redakčně kráceno.

Redakční poznámka:

Je to tvrdá řeč. Kdo má vlastní zkušenost s podnětností međžugorského poselství nebo se společenstvím takto inspirovaným, ty to asi hodně zabolí. Přijmeme to však jako zkoušku naší katolictví. Nemělo by pohoršovat, přistupuje-li neřetelský úřad církve k věci odpovědné, vážil-li všechna pro a proti na lékařských vahách. Poslední slovo dosud nebylo řečeno. Je třeba trpělivě čekat – a poté je přijmout. Co jiného?

Čím je církev prospěšná naší společnosti

Kritický podnět k veřejné prezentaci církve

Chce-li těm, kdo stojí mimo církev, napovědět, jakých kladných stránek působení církve by si měli všimnout, málokdy mříme do černého, obhajoba přínosu církve se točí kolem církevních nemocnic, hospiců, škol, kolem péče o kulturní památky. Pokusím se ukázat odlišný způsob argumentace, který ovšem nepokládám za jediný možný.

Jako metodicky výhodné bych viděl oddělit obhajobu přínosu křesťanské víry a přínosu církve. Ať chceme nebo nechceme, slovo církev asociuje v myslích našich spoluobčanů třpyt zlatá, mitry, paláce. K takovému chápání pilně přispívají i sdělovací prostředky. Zkusil bych se nejprve zamyslet nad tím, co znamenají pro společnost samotní věřící a jejich živá společenství (v našem chápání místní církve). Jsou to menšinové ostrůvky v moři lhostejnosti a více méně švejkovského nebo postsocialistického standardu.

Věřící žijící plně svou víru mají v popisu práce nejen kultivaci vztahu k Bohu, ale řadu úkolů ve vztahu ke společenskému prostředí, ve kterém žijí. Pro křesťana platí nepokradeš, cti daně slovo, cti důstojnost svého spoluobčana a zejména průběžně zkoumej, zda poctivě plníš své povinnosti v rodině a povolání. Jsou-li věřící jsou chybující lidé, mohou se pohybovat někdy na hranici bílého a šedého, někdy se ocnou i v černé zóně (hřích), ale určitě nepatří k těm, jejichž vlastním programem je bezohledný ekonomický zisk či dokonce zlo, jak by to mohlo plaut o protilehlé kategorii společenských jevů: tunelování, mafianství, terorismus.

Průměrnému věřícímu křesťanu nelze odepřít dobrou vůli, úsilí o růst vlastní osobnosti, pochopení pro kategorie dnes často zapomenuté – řád věci, obět, pomoci slabšímu. Slušné a čestné chování není výlučným majetkem křesťanů, vážíme si všech, kteří jednají shodným způsobem. Pro ně mohou být jiné ostrůvky dobré vůle povzbuzením, že je nás více, že nemáme být pro své nestandardní chování („Kdo nekrade, šidí rodinu“) pokládáni za naivní hlupáky.

V tomto směřování křesťanských společenství bych spatřoval těžiště jejich významu pro společnost. Veřejný život je plný krizových jevů – v ekonomice i politice. Lék se však spatřuje v růstu nových osobností, ve vytvoření vyššího morálního povědomí. Jak jinak začít než právě úsilím o odvážné čelení nedobrému standardu. Kořeny křesťanských postojů nemusí světlou dobou vidět. Ale budeme-li dobří, i tato otázka bude položena.

A co prospěšnost církve? V nedávné televizní Aréně (16. 12.) byli terčem útoků pana Mahlera a pana Ransdorfa „prelāti“, padla otázka o mocenských aspiracích církve. Je zde jistě prostor pro reflexi o tom, do jaké míry jsme sami přispěli k takovému povědomí o církvi. Myslím, že objasnění úlohy církve jako instituce je třeba opřít o argumentaci vztahovou k církvi místním. Teprve odlud se lze pokusit o vysvětlení souvislosti pro (předpokládané) nevěřícího obtížné pochopitelných. Biskup znamená především plnost kněžského úřadu, náročnější úroveň služby, která se ovšem očekává přiměřeně od každého kněze, řeholníka či řeholnice a konečně i laika. Kněžský úřad zprostředkovává svátostné úkony, které provázejí věřícího od kolébky až ke hrobu. V církvi prožívají věřící liturgický řád času, rituály jednotlivých období církevního roku nejsou břemenem, ale ideovým rámcem rozjímavého zamýšlení, popřípadě i citových a estetických prožitků. K tomu mohou být přizvání i nevěřící. V našem prostředí prožívají s námi Vánoce a někdy i Velikonoce – i když obojí s poněkud odlišnou konotací.

Uvažme, že *toto všechno je nabídka církve*. Argumentace operující nabídkou charitativních aktivit, církevních škol a nemocnic je evidentně druhořadá a někdy i nevěrohodná. Jsou to jen vybrané příklady onoho zmíněného doprovodu člověka životem, které ostatně měly daleko větší význam v historii, kdy církevní instituce byly prvními průkopníky těchto společenských významných služeb. Podobně péče o církevní památky není tou nejcharakterističtější a nenahraditelnou funkcí církve. Věřejnost sama stojí o zajímavé architektonické dominanty obcí a měst a konec konců je nenechá zchátrat.

Jak tedy odpovědět na otázku položenou v nadpisu? Odpověď není snadná. Není možné nabídnout jednoduché heslo, které by bylo výstižnou a pádnou odpovědí. Především bych poopravil i formulaci otázky. Výrazu prospěšnost, užitečnost zaznívají příliš jako materiální ukazatel našeho působení. Raději bych hovořil o tom, jaký je přínos církve pro společnost, zda a jak církev naše národní společenství obohacuje (etymologicky se i tento výraz vztahuje k hmotnému prospěchu, ale v použité vazbě snad není tak vnímán). Význam křesťanské víry a tedy i církevních institucí je v nabídce *alternativního modelu života* k modelu konzumnímu, mocenskému a k nemodelu celkové lhostejnosti a neodpovědnosti.

Vladislav Klener

Autor je profesorem LF UK

1989–1999

Letos tomu bude deset let, co se i u nás rozpadl totalitní komunistický režim, jemuž předtím uvykaly – až si zvykly – tři generace. Výročí natolik „kulaté“ stojí za zamýšlení. Je to vlastně první příležitost k důkladnému bilancování. Odbýt je jediným článkem v našem letošním listopadovém čísle by bylo málo.

Proto se chceme věnovat tomuto tématu soustavněji po celý rok. Jinak by se totiž mohlo stát, že bychom v listopadu nejlépe přelapovali. Takto budeme lépe připraveni

Nakolik se nám to podaří, to bude záležet na naší nápaditosti, ale i na schopnostech a ochotě autorů, které požádáme o spolupráci.

Nebudeme klást duraz na otázky ekonomické. Pro ty je dosti místa v denících, v názorových časopisech a dnes už i v odborných publikacích, nehledě k tomu, že leccos, co je v tomto ohledu důležité, jsme už sdělili (viz Lubomír Mlčoch, *Perspektivy* 8/1995, 12/1998, a Jiří Lohkowitz, 8/1997). – Nepopíjeme prostoru ani problémům stranicko-politickým. Jednak to mnozí naši čtenáři nemají rádi, jednak i pro tyto věci je dost místa jinde.

I tak je závažných problémů a nezodpovězených otázek dost. Víme vůbec, od čeho jsme se vlastně osvobodili? A jsme od toho skutečně osvobozeni?

Nakolik jsme se jako národ smiřovali se stavem nevolnosti? Zda a jak jsme se bránili? Jak nás to ovlivnilo a co z toho nám – a v nás – zůstalo?

O tom, jaké svědectví jsme vydávali my křesťané předtím, jsme opakovaně psali. Jaké vydáváme nyní?

Co je zač česká společnost a ož ji jde po těch deseti letech? Existuje v ní nějaká vzájemnost a jaké je pouto, anebo jsme spíše „membra disjecta“? Jaké představy o budoucnosti kolují v našich myslích a zda jsme ochotni ji spoluvytvářet?

Jistě nebudeme v našich vilách najít na všechny tyto a další otázky uspokojivou a vyvažovací odpověď. Někdy je úspěchem dohrat se jen k formulaci otázky – tím usnadní cesta odpovědi, která se třeba časem dostaví.

Texty na tématu budou označeny „razítkem“:

**DESET LET
SVOBODY**

Redakce

KULTURA, UMĚNÍ, RECENZE

Český misionář na Dálném východě

Edice Čestí jezuité, v níž P. Josef Koláček již dvanáct let vydává své portréty misionářů z české provincie Tovaryšstva Ježíšova, se nedávno rozrostla o třináctý svazek. Po stopách jeho hrdiny se v něm vydáváme až na Dálný východ, abychom po kratší zastávce v Paraguayi a několikaletém martyriu v Portugalsku skončili opět ve střední Evropě.

O dětství Jana Kofflera, který se narodil v Praze roku 1711, přemýšlím. Další zprávy jsou o něm až z podzimu 1726, kdy jako pánčičtý vstupuje do Tovaryšstva. Jak se na správného jezuitu sluší, několik let se vzdělává ve filosofii a teologii, nejprve na univerzitě olomoucké, poté v pražském Klementinu. Někdy čas vyučuje na řádových kolejích a roku 1737 je vysvěcen na kněze.

Obsah knihy tvoří z větší části pět dopisů P. Jana Kofflera z asijské misie do Evropy: tři z nich adresoval zpočátku portugalské královny P. Josefu Ritterovi, dva říšské hraběnky von Fugger zu Wellenburg. Pisatelova cesta na Dálný východ započala ročním pobytem v Lisabonu, kde se prakticky připravoval na své budoucí poslání. Potom odplul do portugalského přístavu Macao, sloužícího jako mezistanice pro misionáře. Místo do Číny bránící se v oně době energicky šíření křesťanství byl poslán na území dnešního jižního Vietnamu, které si Evropané pojmenovali „Kočinčina“. Tam vládl již od počátku 17. století dynastie Nguyen, jejíž tehdejší panovník si počínal jako typický Orientálec: po určitou dobu zahrnoval širší křesťanství svou nejmilostivější přízní, aby jim vzápětí, nejspíše pod vlivem nějaké dvorské klky, vyhrožoval smrtí.

Každý misionář musel vedle duchovního působení pracovat v nějakém praktickém oboru a nenásilně tak prolomovat krutý nedůvěry, jímž byli obmčeni místní obyvatelé. P. Koffler si již v Evropě osvojil dobré znalosti medicíny, a dařilo se mu proto úspěšně léčit mnoho lidí včetně vysokých hodnostářů u dvora i členů panovnícké rodiny. Král dovolil, aby si všeobecně vážený „magister Nhiem“ (pod tímto jménem znali otec Kofflera obyvatelé Kočinčiny) zřídil v jeho paláci soukromou kapli, a sám se často účastnil bohoslužeb. Pražský rodák si byl vědom, že nežije mezi kmeny s nízkou civilizační úrovní, nýbrž v zemi s vyspělou kulturou, jejíž nositelé jsou na

její plody patřičně pyšní. V souladu s linií, kterou jeho představení prosazovali v zámořských misích, byl ochoten při hlášení víry navazovat na dobré místní tradice, které mohly křesťanství obohatit. Jelikož z královského paláce se směl vzdalovat pouze s panovníkovým souhlasem, a to na omezenou dobu, spořádal na pomoc rozsáhlé síti takzvaných katechistů, místních laiku, jež na křesťanství obrátili jeho předchůdci.

Ač otec Koffler přes misionářský zápal postupoval obezřetně, byl nakonec následkem palácových intrik vypovězen z Kočinčiny. Čtyři roky působil v Macau, osudným se pro něho stalo přesídlení do Paraguaye. Obě pyrenejská království, Španělsko a Portugalsko, zakázala na svých teritoriích jezuitský řád o dobrých deset let dříve, než byl roku 1773 zrušen bulou papeže Klementa XIV. Jeho příslušníci byli ze zámořských osad násilně deportováni do Evropy. Jan Koffler byl poté uvězněn v pevnosti Sao Juliao u Lisabonu, odkud ho po třech letech vysvobodila ženská diplomacie: císařovna Marie Terezie se zasadila o propuštění svého poddaného u nejlivnějšího muže v Portugalsku markýze de Pombal prostřednictvím jeho ženy Lennohy Ernestiny rozené von Daun, dcery slavného rakouského maršála.

Ani zkušenosti s vězením naodradily otec Kofflera od další misijní činnosti. Odešel do Sedmihradka (dnešního Rumunska), aby navracel katolické církvi tamější luterány původem ze Saska. Trebaže již nemusel čelit orientální mentalitě, jistě ho tvrdě zasáhlo zrušení jezuitského řádu. Zemřel někdy na přelomu let 1780 a 1781.

Zatímco osud jezuitů Karla Slavička, který na počátku 18. století působil v Číně, je v naší veřejnosti poměrně znám díky nedávné reedici jeho dopisů v nakladatelství Vyšehrad, odkryl Josef Koláček v případě „magistra Nhiema“ *terram incognitam*, kde místo pověstných lvů žijí tygři. Jeho plastické portréty dávných řádových spolubratrů, vytvořené na základě studia dosud opomíjených pramenů, nám pomáhají porozumět těm stránkám církevních dějin, o nichž máme většinou dosti zkrácené představy.

Marie Štemberková

Josef KOLÁČEK SJ: *Magister Nhiem (Thay Nhiem). Velehrad, nakladatelství Refugium Velehrad-Roma 1998*

Knihy,

KTEROU BYSTE NEMĚLI PŘEHLÉDNOUT

Vybírá Jaroslav Med

Nedávno vydalo nakladatelství Torst objemnou knihu se skromným názvem *Básně*, v níž je shrnuto celoživotní básnické dílo literárního vědce, filozofa a překladatele Rio Preisnera.

Jméno Rio Preisnera (1925), žijícího od roku 1969 v USA, je pro starší generaci spojeno především s jeho vynikajícími překlady z německé literatury (H. Broch, F. Kafka aj.), zatímco současní čtenáři ho může znát zejména jako filozofa, nekompromisně hájícího křesťansko-konzervativní tradice, v nichž nalézá jediné východisko ze současného hodnotového marasmu (dvousvazková monografie *Americana*. Kultura bez konce – polemika s V. Černým).

Méně známý je už Preisner jako básník, i když vydal doma i v cizině sedm básnických sbírek, které tvoří jádro tohoto svazku (Kapitálary, Odpust, Zvěředství, Zasuto, Královská cesta, Visuté mosty a Praha za času plující ker). Kromě toho jsou v knize i četné básně do sbírek nezařazené a hrst básnických překladů z němčiny a angličtiny.

Z tohoto souhrnu básnické tvorby je zřetelné patrné, že Preisner-básník zůstává i ve své poezii věrným svým filozofickým premisám, proto mají v jeho básních často převahu tóny apokalyptické expresivity, evokující obraz světa na „úteku před Bohem“, řečeno slovy Maxe Picarda. Básnický rodnokmen této Preisnerovy expresivity a značné veršové apelativnosti je jasně patrný: má blízko k Zahradnickovým básnickým skladbám La Salette a Znamení moci, z generačních souvislostí lze mluvit i o Ivanu Divišovi.

Na rozdíl od nich je ovšem Rio Preisner celým svým bytostným habitem především filozofem, a to je zřetelné patrné i na jeho poezii. Jeho volný, silně prozaizovaný verš je zcela podřízen výsledné filozofické reflexi, která dává této poezii výrazně intelektuální ráz a nečiní z ní rozhodně snadnou četbu. Vše je v této tvorbě podřízeno etické nesmiřitelnosti křesťana, který nemá iluze ani o světě, ani o člověku. A právě z tohoto zdroje vyrůstá Preisneruv antiiluzivní pohled na naši současnost, kde duše často samotinná tápe „kolem spálenišť vlasti a Církve“, kde lidé vystupují z „chodeb udušených dějin / zčernalých nevrů a nepamětí“ a básník potkává ty, kteří „na místo modliteb kousou si nehty“. Preisneruv verš často kolísá na hraně mezi básní a filozofickou meditací, ale vždy je to podstatné slovo básníka-myslitele, souznící s úzkostí nad světem „který není nic o smyslu utrpení“.

Může-li si polská poezie dovolit Miloszovy Traktáty a přednášky ve verších, tuto básnickou polemiku s dobou i formou, aniž by mu kdokoli vytýkal převahu myšlení nad imaginací, proč bychom nemohli s podobným zaujetím vnímat i my Preisnerovu básnickou tvorbu a vidět v ní nesmírně podnětnou a osobitou výpověď jednoho z našich největších žijících myslitelů. Pro každého vnímavého čtenáře by mělo být čím, že se může setkat s tak srmě transcendentní básnickou výpovědí a že tato výpověď zaznívá v naší mateřštině, navzdory duchovní korozi, která tak často znevažuje i náš jazyk.

Jan Royt

MALÝ PRŮVODCE PO KŘESŤANSKÉ

IKONOGRAFII Narození Páně I.

K tradičním námětům křesťanského umění patří Ježíšovo narození. Již od rané křesťanské doby bývá tento námět obvykle součástí christologických cyklů a zařazován je obvykle za scénu s Navštívením Panny Marie či se Zvěstováním Panně Marii. Stejně jako ostatní náměty i výtvary zpracování narození Páně je podmíněno místem a časově a aktuálně reaguje na dobové teologické názory i individuální přání donátorů. Konfrontujeme-li vyobrazení narození Páně s texty evangelií, zjistíme, že nejinspirovanější bylo Lukášovo evangelium (2,1–20), avšak mnohé motivy, které se na vyobrazení vyskytují, jsou odvozeny z novozákonních apokryfů (Pseudomatonůvo a Jakubovo evangelium) a středověké literatury (Knihy o Božiem narození o Božie mladosti).

Samotné narození Krista obsahuje někdy několik motivů, např. zvěstování pastýřům, klanění pastýřů atd.

Za předobraz narození Páně je považován námět Tiberiská Sibiyla a císař Augustus. Ten totiž, když ho chtěl římský senát prohlásit za boha, se rozhodl poradit s tiberiskou Sybiilou, zda má tuto poctu přijmout. Dostalo se mu však od ní sdělení, že se narodí chlapec, jenž zastíní všechny římské bohy. Toto téma bylo velmi oblíbené ve středověkém malířství. V našem prostředí se s ním můžeme setkat na nástěnných malbách v křížové chodbě pražského benediktinského kláštera Na Slovanech a v kostele sv. Jakuba v Libuši.

Evangeliu sama nikterak neupřesňují podobu místa, kde se Kristus narodil. Lukášovo evangelium naznačuje, že se tak stalo ve staji, neboť Panna Maria položila novorozence do jeslí, „protože se pro ně nenašlo místo pod stěchou...“ (Bible kralická – „v hospodě“). V rozsáhlém svatojosefském cyklu v kostele sv. Josefa ve slezském Krzeszově se na vynikajících nástěnných malbách M. Willmanna (kolem r. 1692) dokonce objevuje námět sv. Josefa přemlouvajícího hostinského, aby je ubytoval v hostinci. Zlatá legenda Jakuba de Voragine uvádí, že Kristus se narodil pod zastřešením pruhou mezi dvěma domy a Josef zde postavil jesle pro osla a volka. Biblisté a křesťanští archeologové hovoří o zájezdním hostinci (karavaním seriálu), do něhož se Josef s Marií chtěli uchýlit, ale vzhledem k prováděnému soupisu lidí nemohli najít volná lůžka, proto se uchýlili do stáje.

V katakombách sv. Priscilly se vyskytuje nástěnná malba s vyobrazením Madony s prorkem Bileáem (či Izajášem), který ukazuje na hvězdu nad hlavou Panny Marie, což je poukazem na proroctví (Nu 24,17): „Výjde hvězda z Jákoba, povstane žezlo z Izraele...“ které křesťanští vykladači Bible vztáhli na Krista.

Na křesťanském Východě se Narození Páně – podle vyprávění apo-

kryfních evangelií – odehrává v jeskyni. V apokryfním evangeliu Pseudomatonův zavedl sv. Josef Pannu Marii do jeskyně, kde porodila, a temnotu sluje prozářilo veliké světlo a „dítě se chopilo prsu své matky Marie“, což dále ještě ozřejmuje typ vyobrazení Madony kojící Krista (Maria lactans, Galactotrophus). V Pseudomatonův evangeliu Panna Maria sice Krista porodí v jeskyni, ale odejde s ním do chléva, kde dítě položí do jeslí. Ve středověku bývá narození zobrazováno v různých prostředích, nejčastěji pod přístřeškem s dřevou stěchou, který svoji podobou odpovídá dobovým stavbám (např. Mistr vyšebrodského oltáře, Narození Páně, NG v Praze, před 1350), podobně jako ohrada z pletených větví, či zejména v 15. století se celá scéna odehrává ve zřetelných stavbách s romanizujícími okny, což je zjevný poukaz na židovský chrám či synagogu, kterou podle dobových výkladů nahradil Kristus svým narozením. Zlatá legenda nabízí i další možnou interpretaci zřetelnosti. Podle ní jde o chrám Míru v Římě, který se podle věštby měl zříti, až „panna počne a porodí syna“. Zejména na miniaturách rukopisu nespočívá narození Kristus v jeslích, ale na jakémsi kamenném, bohatě zdobeném oltáři, což je zřejmě poukaz na Kristovu obětí a svátost oltářní. V pozdním středověku je dítě dokonce položeno do kamenné tumby (např. Mistr křivoklátského oltáře, Narození Páně, před 1490, hradní kaple na Křivokláře), aby tak byl naznačen Kristův budoucí osud. Cenná relikvie údajných Kristových jeslí je ukázována v chrámu S. Maria Maggiore v Římě.

Obvyklou součástí narození Páně je vyobrazení volka a osla, o nichž se evangelia nezmínují. Jde pravděpodobně o vyjádření slov Izajášova proroctví (1,3): „Vul zná svého hospodáře, osel jesle svého pána, mne však Izrael nezná, muž lid je nechápavý.“ O volku a oslu, kteří se klaní narozenému Spasiteli, se píše v Pseudomatonův evangeliu. Podle Historia scholastica Petra z Troyes se obě zvířata nedotkla sena v jeslích, to bylo totiž předurčeno jako relikvie, kterou přinesla do Říma sv. Helena, část z ní získal také císař Karel IV. a uložil ji na Karlštejně.

Apokryfního původu je také vyobrazení jedné (viz např. Narození Krista od Mistra vyšebrodského oltáře) či dvou žen asistujících při porodu. V apokryfním Jakubově evangeliu má porodní bába jménem Salome dosvědčit, že Panna Maria byla pannou před porodem, při porodu i po porodu. Když o tom nejprve pochybovala, uschla ji prý ruka. Zlatá legenda uvádí i jméno druhé ženy – Zebel, která bez výhrad dosvědčila Marii-
no panenství. Někdy tyto ženy připravují koupel narozenému Kristu, což může symbolizovat křest.

Zpověď tajného biskupa

Recenzovat knihu, jakou jsou Rozhovory s Janem Konzalem, je úkol poněkud problematický. Jedná se totiž o jednoho z tajně vysvěcených biskupů skryté církve, který je navíc ženatý, tedy osobou navýsost kontroverzní. Může vůbec takovou recenzi psát ten, kdo v době komunismu s touto větví skryté církve neměl žádnou zkušenost? Domnívám se, že ano, protože ji nemá většina čtenářů této knihy a kniha není určena zasvěcením, ale široké veřejnosti.

Navíc nejde o hodnocení fenoménu tajných svěcení a skrytých církevních struktur, ale o portrét jednoho z významných představitelů skryté církve, jak nám ho pomoci svých otázek vykreslil Bob Flídr.

V nedávném rozhlasovém rozhovoru s Janem Konzalem a Bobem Flídrkem jsme mohli slyšet povzdech, že zmíněná kniha čtenářům rozděluje na sympatizanty a zásadní odpůrce. Žádný div, mnoho knih i ve mně vzbudilo po přečtení jednoznačně negativní nebo pozitivní dojem. Je to paradox, ale kniha rozhovorů s Janem Konzalem ve mně bohužel takovou jednoznačnou reakci nevyvolala. Říkám bohužel, protože mi to úkol recenzenta spíše komplikuje. Na jedné straně nemohu necítit sympatie k člověku, který se značným osobním nasazením vzal na sebe odpovědnost a riziko církevní služby, který touží ne po honosných insigniích a titulech, ale po práci pro lidi, a který je přes svou snahu dnes spíše ostrakizován. Na straně druhé mě však některé jeho názory přímo dráždí. Mnohokrát se totiž staví do pozice „toho, který už ví a už pochopil“.

Na pozadí významných bodů Konzalova života a jeho názorů na různé dobové jevy lze sledovat jeho myšlenkový vývoj. Od jeho, jak říká, bigotních postojů v mládí, majících zřejmě z velké části kořeny v redemptoristické poválečné chlapecké škole, se přes zážitek vězení dostáváme k jakési druhé etapě Konzalova života. Dá se popsat jako pokoncilní euforie konce šedesátých let. Nemyslím to jen ironicky a negativně. Řadu věcí vycházejících z atmosféry oné doby je třeba hodnotit kladně. S dlouhými trenýrkami svého bigotního mládí (12) však Jan Konzal odvrhl i autory jako je např. Chautard. „Když jsem pak přišel z vězení a otevřel jsem ho, nevěřil jsem vlastním očím, co se mi to tenkrát přihlíbilo.“ (15) Tento příklad je charakteristický. Chautard je autor moudrý a zkušený, ale slupka literárního stylu a uváděných příkladů bije do očí katolicismem přelomu století. Přidá-li se k tomu předválečný překlad, dojem je dokonalý. Obrázek chlapců radostně a nadšeně pochodujících alejí a svorně poklekajících před sochou Madony na jeden desátek vzbuzuje jisté rozpaky. Kdo by něco takového čerl? Ale Chautardova kniha má svou podstatu v jiném sdělení, ne v řeči dobových sladkých obrázcích. Zdá se mi, že Jan Konzal pohrdl Chautardem nikoli pro jeho myšlenky o modlitbě a činnosti, ale především pro tento bigotní kolorit. Nechci nyní z jedné malé zmínky vyvozovat dalekosáhlé závěry, uvádím ji tu jen jako prototyp postoje Jana Konzala, typického ostatně pro řadu osobností formovaných koncem

BISKUP bez MITRY

šedesátých let. Nadšení z nového, pokrokového a „zdrženěného“ šla ruku v ruce s laciným odmítáním skutečných hodnot. Laciným proto, že jako u zmíněného Chautarda nebyla rozlišena podstata od dobového kontextu.

Jan Konzal však není klasickým prototypem pokoncilního progresisty žijícího z nadšení šedesátých let. Váží si mnoha tradičních hodnot, v parlamentních volbách volil ODA a neodsuzuje válku v Perském zálivu (80). Občas je překvapivě moudrý a rozvážný, někdy naopak přímo pubertálně zjednodušující. Já sám nad biskupem Auferbeckem, který chodil otevřít dveře v civilu a nebydlel v paláci, způsobem vzbuzujícím údiv. V mnohých otázkách, na které mám zcela jiný pohled, mu musím přiznat snahu o odpovědný přístup. Světíl by ženy, ale na druhé straně nemlátil pěstí do stolu a nekřičel, že už večera bylo pozdě. Naopak je přesvědčen, že doba ještě neuzrála (116–118). Nenadřazuje principy lidem, i když občas zachází daleko. (Například na str. 97–98, kde mluví o potrazech. Ač je jeho pohled z velké části rozumný a přijatelný, nerozlišuje příliš mezi rovinou skutku samotného a subjektivní stránkou ženy jdoucí k potratu. Církev si samozřejmě nesmí mýt ruce nad nikým. Žena v traumatu po podstoupeném potratu pomoc potřebuje a církev by to neměla přehlížet. Na zlu a nedovolenosti skutku samotného to však nic nemění.)

Značná část knihy je věnována životu skryté církve. Tajně vysvěcení kněží v komunistických časech pomohli mnoha lidem, a je dobře, že byli. Po listopadu 89 však bylo u mnoha lidí prvotní romantické nadšení a spontánní fandění tajně vysvěceným „partyzánům“ církve vystřídáno rozčarováním a nezájmem. Je to logické, neboť romantika skryté byla vystřídána všední realitou. Mnohé vztahy bylo třeba vyjasnit, řada věcí, dříve intimních, vyplula na povrch a dost věcí, které měly být zveřejněny, zůstaly nepochopitelně utajované dodnes. Mnoho lidí se také zaleklo nestandardních postupů některých skupin skryté církve. Biskup Konzal bude do této skupiny bezpochyby patřit také. Například je ženatý, dodnes se odmítá zařadit do běžné pastorace a jeho „pražská obec“ praktikuje poměrně od-
vážné pojetí slavení svátosti smíření (105–106).

Chápu, že tyto věci leckoho pohoršují, ale sám je pokládám z velké části za málo důležité. Ať už si myslí o celibátu kdo chce co chce, svěcení ženatých mužů může být dobře odůvodněné jak konspirací, tak omezeným okruhem vhodných kandidátů. Rozumovat o tom, že v sedmdesátých nebo osmdesátých letech už žádné velké nebezpečí nehrozilo a žádné neetické postupy nebyly zapotřebí, je dnes sice snadné, ale není to zcela pravda a hlavně je to nešér. Proč se dodnes nezařadil do běžné

pastorace, je otázka složitější, ve hře je více stran, jejichž verze se poněkud rozcházejí. Shodují se však v tom, že by se Jan Konzal musel spokojit s diakonátem a navíc by musel být „přesvěcen“ (přesněji řečeno vysvěcen *sub conditione*). Vzhledem k tomu, že biskup Konzal odmítá pocty a tituly přímo programově, zdá se, že jeho odmítání zmíněné procedury nepravděpodobně z toho, že by mu jáhenství bylo málo. Lze pochopit, že kdyby přijal pochybnosti o svém svěcení, zpochybnil by zároveň celou řadu svátostí udělených jím i lidmi, které vysvětil (byli to celkem čtyři kněží, str. 55). Problém by byl smeten ze stolu a lidé, kteří obětovali spoustu času a úsilí a podstupovali riziko zatčení či dokonce likvidace ze strany státní moci, by se rázem stali podivíny, kteří si jen na něco hráli.

Co se týká slavení svátosti smíření (nevím, jestli existuje víc podobných specialit pražské obce), osobně se mi nezdá popisovaná praxe vhodná. Mám však zato, že je věci každého, rozhodne-li se přednět své vyznání nejen pouze před knězem, ale i před širším publikem. Svátost vyžaduje za normálních okolností úplné vyznání těžkých hříchů, což je zde zřejmě splněno. Pokud nedochází ke konfuzi služebního a společného kněžství věřících, jinými slovy pokud ve zmíněné praxi nesplňuje obec ordinovaného kněze, nelze asi nic zásadního namítat. Je to však postup natolik neuradiční, že by bylo zajímavé, kdyby mu Jan Konzal a Bob Flídr věnovali více prostoru.

To mě přivádí k dalšímu bodu, který nás může napadnout a který pokládám za důležitější než tahanice o to, zda například potřeba konspirace ospravedlňuje svěcení ženatého muže na biskupa. Evangelium, církev, teologie i pastorace se mají přiblížit lidem, stát se srozumitelnými. Tuto chvalyhodnou zásadu znali již staří scholastici, když uznávali zásadu, že to, co má být přijato, musí být uzpůsobeno přijímačím. Lidé je však hodné a jsou různí. Je poměrně snadné přizpůsobit se každému člověku v osobním styku, ale jak je to se slavením svátostí a s liturgií vůbec? Po II. vatikánském koncilu prý mnozí kněží v nadšení ze spontaneity a příměrosti své obci sami tvořili liturgické texty pro tu kterou příležitost. Po krátké době ale většinu z nich nadšení přešlo a byli rádi, že existují texty oficiální. Jistě nejen proto, že by se jim tato tvořivost omrzela. Mnohdy si asi uvědomili, že nejen člověk mění liturgii k svému obrazu, ale měl by se především nechat měnit liturgií k obrazu Božímu. Předělat si liturgii „na tělo“ a podle vůle obce může znamenat vzít si možnost růstu. Jistý konflikt mezi citěním jedince a liturgií může a má být konfliktem tvořivým. Zvažila to pražská obec v čele s biskupem Konzalem? Že se mše slavila „za totáče“ v polních podmínkách a v civilu je pochopitelné. Ilustrační fotografie v knize však ukazuje takové slavení liturgie datované do r. 1995. Není civilně vyhlížející svět Jana Konzala a Pavla Hradilky pozdvihujících patěnu zbytečnou pózou?

Popravdě řečeno nevím. Možná, že až pomine nepochopitelné prodlužování doby řešení otázky „kam s ním?“ (rozumím: se skrytou církví), budeme mít možnost hlubšího seznámení se a snad i ocenění plodu života a činnosti pražské obce a Jana Konzala. Zatím, alespoň pro mě, zůstává osoba *tajného biskupa* pražské obce do značné míry otázkou.

Tonůš Machula
Jan KONZAL: *Zpověď tajného biskupa, rozhovor s Bobem Flídrkem, Portál, Praha 1998*

Doba 14. století bývá někdy označována jako krize středověkého světa. Křesťanská Evropa je sužována hospodářskými problémy, kolonizace stagnuje, objevují se časté a rozsáhlé sociální nepokoje, mohutné epidemie moru, o kterém několik století nebylo vidu, vyhlazují snad až třetinu obyvatelstva. Církev je kritizována pro své bohatství, kupčení s úřady, od roku 1378 navíc stížena schizmatem, kdy se za Petrova nástupce vyhlašují hned dva papežové. Také svět ideí je narušen – mohutné dílo jednoty mezi pohanskou filozofií a křesťanskou naukou, kterou vybudovala scholastika reprezentovaná hlavně sv. Tomášem Akvinským, dostává první trhliny od šifického se nominalismu.

I přes tyto problémy přináší 14. století řadu netušených podnětů, které posunuly o krůček vpřed evropskou křesťanskou kulturu. Týká se to samozřejmě i náboženského života. Religiozita 14. století je obohacena o některé nové důrazy, je zde silně zaměřeno na mystiku, na osobní důvěrný kontakt s Bohem. Asi nejznámější je na počátku století proud německé mystiky, která kvetla zvláště v porýnských ženských kláštřích, duchovně vedených dominikány. Reprezentují je jména jako Mistr Eckhart, Jindřich Suso, Jan Tauler, kteří ve svých spisech a kázáních usilují novým a odvážným způsobem vysvětlit tajemný život Boží Trojice v lidské duši. První mystické zbožnosti mezi široké vrstvy obyvatelstva umožnil rychle se šířící kult eucharistie a s ním do jisté míry související spiritualita soucítění s trpícím Kristem. Nejednalo se však jen o nějakou kompenzaci bolestí tehdejší doby, nýbrž nepochybně také o důsledek hlubšího pochopení významu Vtělení. Umění nám dokládá i kult mariánský se zdůrazněním Matky Boží hořestné.

Ani české země první poloviny 14. století v tomto směru nezaostávaly. Dokládá to např. nádherně iluminovaný Pasionál abatyše Kunhuty. Ten obsahuje několik teologických traktátů, z nichž většinu vytvořil na přání abatyše kláštera sv. Jiří na Pražském hradě Kunhuta (1265–1321) vzdělaný český dominikán, inkvizitor a pozdější představený české provin-

Nahlédnutí DO NAŠÍ MINULOSTI

Křesťanská mystika v umění, Pasionál abatyše Kunhuty

cie Kolda z Koldic (+1323). Jedná se zejména o spisy *De strenuo milite* (O statečném rytíři) a *De mansionibus celestibus* (O nebeských přibytích), které nám v česko-latinské edici připravilo v roce 1997 nakladatelství *Oikumené* v rámci *Fontes Latini Bohemorum*. Obsahem řady traktátů je alegorický popis vysvobození lidské duše z otročenosti hříchem – symbolizované obrazem nevěsty – statečným rytířem (Kristem) a „zhranění spásy“, jímž jsou nástroje Kristova umučení. Takto vykoupenou duši Kristus zasněcuje do tajemství nebeské hierarchie.

Čerbou traktátů Koldy z Koldic máme rovněž možnost nahlédnout do kulturního kontextu doby. Z určitého hlediska v nich můžeme identifikovat drobné vlivy dvorské poezie (parabola o rytíři). Spíše však je zvláštní, že ačkoliv se Kolda dostal do přímého styku s představiteli rynské spekulativní mystiky, dokonce i se samotným Eckhartem, který nějakou dobu v Čechách působil, z hlediska obsahu se v jeho díle tato skutečnost nijak neodrazila. Bylo to snad tím, že pracoval vlastně na zakázku, ale možná i názorovou rozdílností. Kolda se drží tradičních osvědčených autorit (zejména Pseudo-Dionýsia Areopagity) a jeho dílo je spíše učnou kompilací, byť samostatně vedou. Nepouští se do temných oblastí mystického sjednocení duše a Boha, jak to činili němečtí mystici. Jeho spisy tak můžeme jako mystické chápat jen v obecnějším významu. Přesnější by bylo jejich zařazení do oblasti meditační literatury, s výraznou orientací na zmíněnou formu zbožné účty k trpícímu Kristu a Panně Marii hořestné, jak to ostatně dokládají i iluminace v kodexu.

Není mým záměrem hodnotit kvalitu překladu (k čemuž nemám ani odpovídající kvalifikaci), chtěl bych však především vyzdvihnout samotnou skutečnost edice, která umožňuje nahlédnout trochu víc do minulosti křesťanské Evropy, k níž jsme v období vrcholného středověku právem náleželi. – Kniha je doplněna zasněženým úvodem historika Pavla Spunara, rovněž v angličtině.

Radim T. Černušák OP

Ad:

DISTANCE od spokojenosti

Perspektivy 11/1998

Moderní kultura je programově nemetafyzická: postmoderní mluví o postmetafyzické éře. Metafyzické vědění o člověku je nahrazováno psychologii a sociologií, zatímco filozofie žije mezi traktáty z dějin, lingvistikou a poezii. Následný relativismus je nevyhnutelný i pochopitelný.

Absence metafyziky sebou přináší i ztrátu podstatného se souvztažným způsobilostem akcidentů. V myšlení křesťanů otevřených soudobé kultuře se to projevuje např. tím, že i k základním otázkám víry či teologie přistupují s povrchními hledisky či měřítky (předkoncilní – pokoncilní, ekumenický vhodně – nevhodně). Pak jsme svědky takových metodických úterů, kdy se pravdy víry relativizují interpretacími koncilových dokumentů: např. uznání plnosti Zjevení se činí závislými na interpretaci citátu z Lumen gentium. Jakoby už nebyla jedna katolická církev, podstatně společená základními pravdami víry, platnými i po koncilu. Časové měřítko a sociokulturní kontexty nabývají podstatného významu. O církvi se pak uvažuje s převahou a zásadně jako o staré a nové, předkoncilní a pokoncilní. Smysl pro podstatné se vytrácí.

Na tento nouzový stav ametafyzické kultury kriticky reaguje ve své poslední encyklice i papež. Pokládá agnostickou likvidaci metafyziky za naprosto scestnou a naléhavě vyzývá k obnově filozofie. Encyklika Fides et ratio v Perspektivách přibližuje i V. Frei, ale nezdá se, že by toto její poselství zachytil. Zúčastnění vědí, že agnostické podvázání filozofického rozumu vzešlo z novověkých reflexí pravdy. V nich byly položeny základy té krize pravdy, před níž papež varuje a která se projevuje jak intelektuální bezradností před úspěšnou skepsí, tak zmlknutím filozofie před základními otázkami života, které jsou povahy metafyzické. Obnova filozofie, po níž papež volá, tedy vyžaduje překonání agnostických postulatů, a to se neobe-

jde bez kritické konfrontace se samotnými základy novověké filozofie. Oběti následné novověké skepse sice budou zděračovat, že dnes už jsme pokročili od konfrontace k dialogu, ale pak nemohou rozumět papežovým výzvám. V. Frei si v duchu fideismu četných personalistů všimá jen toho, že rozum oddělením od víry utrpěl. Domnívá se snad, že k překonání filozofické krize dojde, až se filozofové stanou křesťany? Filozofie si své omyly musí vyřešit sama. Tady ovšem narážíme na překážku, která také znemožňuje porozumění papežovým filozofickým apelům. Křesťanství myslitelé existencialisticko-personalistického ražení „řeší“ rozhodující filozofické otázky vírou. Inspirovali se totiž agnostickými motivy, takže už nevěří, že by metafyzický rozum byl schopen argumentativně zvládnout klíčové problémy filozofie.

Hluboké novověké omyly o pravdě systematizoval Kant. Jeho verdit o metafyzickém rozumu zprostředkovali do křesťanského myšlení takoví myslitelé, jako byl Blondel, Wust, Buber, Marcel, Lacroix – v otázkách pravdy a hodnoty metafyzického racionality závislí na Kantovi. Tito myslitelé sice v jednotlivostech přinesli cenné postřehy, ale v základním filozofickém ohledu selhali. V křesťanském intelektuálním prostoru jsou však uznávány autoritami. Proto v něm papežovy výzvy nerezujují. Verbálně se tu sice všichni distancují od relativismu a skepticismu, ale intelektuálně na tyto konsekvence novověké filozofie nestačí a v různých formách jim podléhají, neboť participují na základních omylech této filozofie o myšlení.

Jestliže tedy máme vzít papežovu výzvu k obnově filozofie vážně, pak musíme najít odvahu sesoupat k základům novověkého myšlení a jejich vyvrácením překonat destruktivní agnosticismus, relativismus a skepsi. Potřebné odvahu k revizi zažitých předpokladů se však nedostává. Pokrokové intelektuály si raději při dané přelíčenosti zopakují odsudky oficiálního to-
mismu, jimiž se kdysi osvobodili z jeho područí. Kritika způsobů pěstování a prezentace to-
mismu byla mnohdy namístě. Ale stačí to k filozofické orientaci? Bylo nutné hned padat za obětí celebritám moderní kultury? Zdá se, že období stagnování u povrchních hledisek a snadných vavřínů končí. Papež ohlašuje dobu kritického zkoumání, které se nezastaví před hodnotícími stereotypy a věhlasem autorit. Bude nutné znovu zkoumat, zda novověké důvody odvržení metafyziky jsou opravdu tak skálopevné, jak se dnes téměř všeobecně věří.

Také kvůli tomu vznikla revue Distance, kterou V. Frei představil v listopadových Perspektivách. Redakce Distance ocenila Freiovu snahu o korektní, objektivní posouzení i celkem příznivě doporučení. V. Frei s úžasem přiznává příbuznost dárazů Di-

stance a poslední encykliky. Krom toho vyslovuje i obavu, že filozofické východisko Distance neumožní užít přínosy soudobé filozofie. Toto východisko správně vidí v teorii poznání a poctivě přiznává, že ač ho nesdílí, nestačí na jeho vyvrácení. Nemůže tedy spolehlivě říci, že je mylné. Je-li ale pravdivé, pak přece musí umožňovat i přijetí soudobých pravd. S V. Freiem se shodneme na tom, že je nutné být otevřen pravdě, ať už pochází odkudkoli. Díky různému východisku se však budeme lišit v identifikaci zmíněných přínosů. Určitě je nebudou nacházet všude tam, kde je vidí on.

Obávám se, že V. Frei vyslovuje své obavy na základě poněkud ideologického vidění. Je zneklidněn, tuší v Distanci nástroj šíření to-
mismu, s nímž asi nemá dobrou zkušenost. Přistupuje k ní tedy s ideologickými šablony a hodnotí ji v ideologických heslech ve stylu: to-
mismus rovná se uzavřený systém. Mohl si však všimnout, že v Distanci se kritika nevyhýbá ani to-
mismu, ani Tomášovi. Bylo by to ostatně s kritičností revue pro kritické myšlení špatné, kdyby tabuizovala některé předpoklady, kdyby skrytě vycházela z nekritizovatelnosti „stranických postulatů“. Takové vady by však bylo třeba případně prokazovat na základě solidních věcných analýz. V. Frei při jediném názoru analýzy hned chybí, když nechápe logiku diskuse Příhody se Semínem a pouze opakuje Příhodovo nerozumění. (Semín partnerovi neimputuje hledisko věrnosti magisteriu, ale naopak ho v jeho dělení postrádá.)

V. Frei dále varuje před spokojeností s vlastním východiskem, ale nedokáže posoudit, zda je východisko Distance pravdivé. Podstatná je však pravdivostní hodnota, zatímco spokojenost je jen sekundární a podle toho případně oprávněná či nikoli. Oprávněná spokojenost pak nutně nevede k „domýšlení k horšímu“, jak tvrdí V. Frei. Diskutující se prý také v Distanci „utvrzují ve svém aspektu pravdy“, ale to přece může být v logice prohlubování argumentace. Že se tím někdy stupňuje polarizace? Smyslem diskusí je snad hledání pravdy, a ne jednotu za každou cenu.

Je už na čase nechat stranou ideologická nálepkováání (proud proti proud, napravo od...), různá desatera správného dialogu, užzkostlivé měření stupně polarizace, či předivněly žargon existencialistů a začít s poctivou kritickou analýzou vážných filozofických problémů. V Distanci má pro ni prostor i V. Frei. Kdo se na něco takového necítí, měl by se snad zdržet filozofických hodnocení. Bohužel se dá očekávat, že i závažný filozofický obsah zmíněné encykliky bude zpolitizován, že bude zřetelně a dezinterpretován vedlejšími kritérii strategicko-politických her.

Jiří Fuchs

Ad:

GLOSÁŘ

Perspektivy 11/1998

Byly jsem potěšen souhlasnou reakcí autora pod značkou –im– na můj článek ve Světle, kde jsem odmítl klasifikovat konflikt v Severním Irsku jako náboženský a přirovnávat nacistický holocaust ke křesťanskému antisemitismu. Přesto je nutno něco upřesnit. Autor nepopírá, že nacisté pronásledovali i křesťany, uvádí však, že „řada křesťanů se na holocaustu jaksi přizpůsobila“. Jako příklad uvádí „některé poválečné pogromy na židech navrátilých se z koncentračních táborů“. Nevím, co má konkrétně na mysli, ale pokud se jedná o pogrom v polských Kielcích r. 1946, při němž zahynulo několik židů včetně dětí, nešlo o „primitivní fanatismus křesťanů“, jak píše –im–, ale o provokaci komunistické státní policie. Goše nedíelný, týdeník katolické diecéze, o tom v r. 1998 několikrát psal a uvedl závažná fakta, jak právě agenti tajné policie uspořádali útok na židy a obvinili z toho místního biskupa Kaczmarka, který v té době shodou okolností pobýval v lázních několik stovek kilometrů odtud, a když se dozvěděl, co se stalo, ihned to odsoudil. Přesto ho později komunistické úřady zatkl a odsoudily za údajné podněcování antisemitismu a spolupodíl na vraždách obětí kielceckého pogromu. Polská biskupská konference předložila jasné důkazy o Kaczmarkově nevině a o vykonstruování procesu a požádala o jeho plnou rehabilitaci. Tolik v zájmu pravdy a spravedlnosti.

Radomír Malý, Brno

Ad:

Tváří v tvář SCHIZMATU

Perspektivy 9, 10 a 11/1998

Nemohu souhlasit s reakcemi J. Rejla a J. Petrové, tím méně s redakční poznámkou. Gruberově článku byla vytýkána nejasnost (...). Zčásti možná právem, ale když jsem článek dočetl, věděl jsem, co má autor na mysli. Mnohé ostatně objasnil dodatečně L. D. Rejl (...). Rozumím-li správně, má M. Gruber na mysli katolíky, kteří se svým jednáním i názory odporujícími církevnímu učení z církve sami de facto vyčlenili. Autorovi zde zřejmě o to, aby v jejich případě bylo následně aplikováno kanonické právo (...).

Domnívám se, že se v této souvislosti nejedná o „obavu o pravost víry a jednotu církve“, ale spíše o obavu o pravost víry některých jejích členů. Slovo „schizma“ se mi ale zdá být –přes zprávy o situaci v některých místních církvích – přehnané (...). Vystupují-li však někteří biskupové proti Svatému stolci aktem zjevné neposlušnosti (...), může to znamenat „schizma“ mezi místní církví a Svatým stolicem, který pak reprezentuje „zbytek církve“.

Situace u nás není tak dramatická, rozdělení naší církve existuje jen v podání některých novínářů (...). Nikdo se zatím nepozastavil nad

označením „halickovská, šampachovská, hanušovská církev“ (viz dopis J. Petrové). Takové není a neexistovala by, ani kdyby se stal některý z uvedených pánů papežem (...). Ani rozdělení na tzv. tradicionalisty a progresisty není tak citelné, jak se traduje, a stěží bych byl schopen zařadit většinu věřících (včetně sebe) do té či oné kategorie. Proto naprosto odmítám rádobý psychologickou interpretaci obsaženou v „redakční poznámce“ (...). V těchto diskusích jde totiž převážně o konkrétní věci (...).

Možná, že určité rozdělení vzniká paradoxně díky snaze o sjednocení, tj. ekumenismu. Asi v žádné jiné otázce není tolik omylu, předpokladu a stimulů, jako v této. Je to naší pychou, že to budeme my lidé, kdo dosáhneme sjednocení. Zapomínáme, že to bude především Boží zásluha. Jaké bude ono sjednocení, nevíme a neumíme si je ani představit (...). Nebude spočívat v rozmělnění pravdy o Bohu (...), z čehož jsou někteří (Halík, Štampach aj.) – patrně neprávem – obviňováni. – Za nesprávný pokládám postoj těch, kdo nejsou schopni připustit praktický užitek duchovní literatury nekatolických církví nebo jiných náboženství (...).

Pokud mohu v katolické církvi pozorovat nějaké rozdělení, pak snad na opravdové křesťany (kteří se snaží žít podle evangelia a učení církve) a na vlažné křesťany (kteří si myslí, že to není možné).

Z dopisu M. J. Kobera, Dobřichovice

TEOLOGICKÉ TEXTY

Vyspělá bohatší menšina lidstva stále více ujařmuje přírodu a zkouší manipulovat i lidskou existenci až zbezděčně. Velká světla novověkého vývoje – svoboda, věda, technika – začínají vrhat velké stíny. Ekologické hnutí varuje před ohrožením podmínek života vůbec a odklon od řádu lidského života ohrožuje základní buňku lidského rodu, rodinu. Spolu s ní ovšem rovněž fyzickou, ale i duševní lidskou budoucnost rodu Člověk. Sex izolovaný od hluboké potřeby lásky a bezpečí zrazuje své hybné poslání sloužit Stvořiteli. Muž a žena jako SPOLUSTVOŘITELÉ ŽIVOTA je proto téma 5. čísla Teologických textů.

Křesťanské manželství je nesené láskou a chráněno fádem, má však určité dobové rysy. Není marné dát si poradit psychoanalytikem, jak prožívat manželský vztah a rodinné vzájem-

nosti, včetně dětí. Patří sem i problém otcovství, nyní v krizi. Prudkěmu rozvoji biologických a lékařských věd je nutno připomínat příkaz úcty k životu před narozením. Ke vztahu mužů a žen začala hovořit dnes také feministická teologie.

Z lidí, které potkáváme, každý (odhadem) dvacátý pátý a každá sedmdesátá pátá dostali odlišnou sexuální orientaci s důsledky, jež si ostatní těžko předsteví. Co je o nich třeba vědět, jak je brát křesťansky, co našim homosexuálním bratřím a sestrám nabízí církev – to jsou otázky našeho probuzeného svědomí, zde v komplexním pojednání.

K problematice tohoto čísla se přimyká i volná anketa Žena, manželství a rodina, vyvolaná přípravnou aktivitou Plenárního sněmu. Harinovu polaritu láska – příkazání v morálce zásadně analyzuje úvodník.

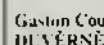
Zvon

Zásilková služba: Dominikánské náměstí 8, 602 00 Brno, tel.: 05/42 21 31 40
Prodejna: Knihkupectví v Brně, Dominikánské náměstí 8, Brno, tel.: 05/42 21 31 40

Georges Huber DŮVĚRNÉ S JEŽÍŠEM

Autor, z jehož autorcké dílny vzešla kniha Můj anděl píše před tebou, zde jednoduchým způsobem podává učení církve o duchu zla, poukazuje na ďáblovo působení na nás každodenní život, ať si je neuvědomujeme, a na to, jak jeho úskoky prohlédnout a zvítězit nad nimi. Přeložil Libor Holý.
Brož., 103 str., 78 Kč

Gaston Courtis DŮVĚRNÉ S JEŽÍŠEM

Meditace nad slovy Písma svatého přibližující Kristovu osobu. Vhodné k eucharistické adoraci.
Brož., 126 str., 88 Kč

PERSPEKTIVY

příloha Katolického týdeníku

Odpovědný redaktor: Jaroslav Šubrt

Redakční rada:

Květoslava Neradová, Oto Mádr,
Petr Kolář SJ, Petr Příhoda, Václav Frei,
Jaroslav Med (předseda), Josef Gabriel,
Zdeněk Jančařík SDB, Miloš Doležal,
Tomáš Machula, Jaroslav Šebek

Adresa redakce:

Londýnská 44, 120 00 Praha 2 - Vinohrady,
tel.: 24 25 03 95, linka 24, fax 02/24 25 70 41

Fotograf Pavel Vodička

Výběr z Perspektiv v Braillově slepeckém písmu lze objednat na adrese: David Nebeský, Knihovna pro nevidomé a těžce zrakově postižené, Platněnská 2, 110 00 Praha 1.
Tel.: 24 81 02 42, linka 166

Nevyžádané rukopisy se nevracejí